ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3514 — ՉՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ 1883 — Ն. Տ. 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1883

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ. երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱՅ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

30 ՓԱՐԱՅ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ճամբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն խմբագիր-Տնօրէնին պիտի ուղղուի Կ. Պոլիս Բէ[illegible] փաշա եօգուշը, Շարգ Զարչըսը թիւ 33 Մասիսի գրասենեակը։

Ճամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Զապուած նամակ, յօդուած, եւայլն ետ չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խառն լուրեր.— Հեռագրական լուրեր.— Ազգային լուրեր.— Քաղաքական տեսութիւն.— Հարցումն առ բանասէրս.— Մաճառք եւ խրուաքք — Օսմանեան ընդհանուր պարտք.— Ռուսուցչական հացկերոյթ.— Այլ եւ այլ լուրեր.— Նկարագրական.— Թերթօն.— Մաքրուհեան վարժարան Պէշիկթաշի։

Կ. ՊՈԼԻՍ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առտու Ֆար տիւ Բոսֆորի մէջ կը կարդանք.

«Կը հաւաստեն թէ վեհ. Սուլթանն հրաման ըրեր է Բ. Դրան, որպէս զի Հայաբնակ գաւառաց կացութեան վրայ մանրամասն և ճըշգրիտ տեղեկագիր մը խնդրէ փոքր-Ասիոյ վարչական իշխանութիւններէն։ Այս տեղեկագիր վեհ. Սուլթանին պիտի ներկայացուի»։

Արտաքին գործոց նախարար Արիֆի փաշա երէկ կայսերական քաղաքային վարժարանին մրցանակաբաշխի հանդէսին ներկայ գտնուելուն պատճառաւ չկրցաւ դեսպանաց պաշտօնական այցելութիւններն ընդունիլ. հետեւաբար այսօր պիտի ընդունի դեսպանաց այցելութիւնները։

Բ. Դրան և Հոլանտայի կառավարութեան միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագրին պայմանաժամն երէկ, սեպտ. 3, լրացաւ։ Բ. Դուռը նախընթաց օրն Հոլանտական դեսպանատան ծանուցագիր մ'ուղղելով յիշեալ դաշնագրին պայմանաժամուն լրանալը ծանոյց պաշտօնապէս։

Հոլանտական ընկերութիւն մը Եփրատ գետին վրայ շոգենաւ բանեցնելու արտօնութիւն խնդրած լինելով, Բ. Դուռը չուզեց արտօնութիւն տալ, ըսելով թէ Պաղտատի անգլիական Լինչ ընկերութիւնը միայն իրաւունք ունի Եփրատայ վրայ շոգենաւ բանեցնելու։

Վեհ. Սուլթանն հետեւեալ ընծաները տուաւ Գարատաղի Նիքիթա իշխանին.

Մեծագին ականակուռ ընչատուփ մը, արաբական զոյգ ընտիր նժոյգ և երկու կառք, ականակուռ խոյր մը, արեւելեան կերպասներ և Պարսկական կապերտներ Մէլինա իշխանուհւոյն ներքնասենեակ մը կահաւորելու համար, վերջին օրերս ամուսնացեալ Զօրքա իշխանուհւոյն համար մարգարտեայ մանեակ մը։ Այս ամենուն գինը 20,000 Օսմ. ոսկի կը հաշուի։ Ն. Կ. Վեհափառութիւնը նաեւ մէկ մէկ ականակուռ ընչատուփ տուաւ Նիքիթա իշխանին ընկերակցող պատերազմական և արտաքին գործոց Նախարարներուն և Թիկնապահաց։ Իշխանին ուղեկցող սպասաւորներուն ալ մէկ մէկ ընտիր ժամացոյց (քըրոնոմէթր) պարգեւ տուաւ,

Պուքրէշի Սպանիական դեսպան Տոն Բէդրոյ Ալապրոյ, որ քանի մը օրէ ի վեր մայրաքաղաք եկած է, երէկ վեհ. Սուլթանին ներկայանալու պատիւ ունեցաւ։

Լա Թիւրքի կըսէ թէ Գարատաղի Նիքիթա իշխանը Բաթարոյ չպիտի երթայ, այլ Մէտինի Օսմ. Նաւահանգիստը պիտի երթէ, ուստից Պոյանայի և Շքօտրայի ճամբով Չէթինեէ պիտի վերադառնայ։

Միւշիր Րիզա փաշայի որդին Րիզա պէյ, որ երկու տարիէ ի վեր Չէթինեէի մէջ Օսմանեան դեսպանի պաշտօն կը վարէր և այս անգամ Նիքիթա իշխանին հետ մայրաքաղաք եկած էր, իւր վատառողջութեան պատճառաւ հրաժարական տուաւ։ Զրոյց կայ թէ երբեմն Չէթինեէի Օսմանեան դեսպան Արիսթարքի փաշային որդին Սթեֆոյ պէյ պիտի յաջորդէ անոր։ Արտաքին գործոց նախարարութեան Գ. Խրատագէտ խորհրդական Նորատունկեան Գաբրիէլ էֆէնտիի վըրայ եւս կը խօսուի, որ ինչպէս յայտնի է, յառաջագոյն Չէթինեէի Օսմանեան դեսպանատան Ա. քարտուղարն էր։

Պետական Ֆէվզիյէ շոգենաւն, որ կայսերական Իզզէտտին շոգենաւին պիտի ուղեկցէր, դեռ այսօր մայրաքաղաքէս պիտի մեկնի Գարատաղի իշխանին և իշխանուհւոյն տրուած ընծաները Բաթարոյ տանելու համար։

Անգլիական դեսպանատան պահակ շոգենաւին հրամանատարը նախընթաց օրը Բալամաթյէն հեռագիր մ'ստացաւ ծանուցանող թէ Լըմնա հրաբուխին սաստիկ բորբոքմանց պատճառաւ ոչ եւս կարելի է նեղուցին ջրագրական քարտէսներուն վստահիլ։ Նեղուցին փարոսները փլեր են։

Կը ծանուցուի թէ Երուսաղէմի Ցունաց միաբանութեան անդամներէն բաղկացեալ պատգամաւորութիւն մը Մոսկուա գնացեր է պաշտօնապէս ծանուցանելու համար Տէր Նիկոդիմոսի թէ Երուսաղէմի Ցունաց Պատրիարք ընտրուած է։ Տ. Նիկոդիմոս պատգամաւորութեան հետ մայրաքաղաքս գալով Պատրիարքական Ֆէրմանը պիտի ստանայ Բ. Դռնէն։

Կայսերական քաղաքային վարժարանին մրցանակաբաշխութեան հանդէսն երէկ կատարուեցաւ մեծ շքով։ Մեծ Եպարքոս Բարձր. Սայիտ փաշա, կայսերական պալատան Ա. քարտուղար Ալի Րիզա փաշա, վեհ. Սուլթանին անձնական քարտուղար Րէշիտ պէյ և Օսմանեան նախարարք և այլ բարձրաստիճան անձինք ներկայ էին։ Վարժարանին պարտէզը գեղեցկապէս զարդարուած էր. երեք վրաններ կանգնած էին, որոց մին կանանց յատկացեալ էր։ Կայսերական պալատան Ա. քարտուղար Ալի Րիզա փաշա վեհ. Սուլթանին ինչ ինչ Բարձր հրամանները Մեծ Եպարքոս բարձր. Սայիտ փաշայի հաղորդեց։ Նախ ուսումնաւարտ աշակերտներէն մին՝ յանուն աշակերտաց՝ շնորհակալութեան ճառ մը կարդաց և ապա վարժարանին տնօրէն Ապտիւրրահման էֆէնտի տեղեկագիր մը կարդաց վարժարանին ներկայ վիճակին վրայ։ Մեծ Եպարքոս Սայիտ փաշա համառօտ բանախօսութիւն մ'ընելով, հաստատեց թէ վարժարանը քիչ ժամանակի մէջ բարոյական և նիւթական յառաջադիմութիւն ըրած է շնորհիւ վեհ. Սուլթանին ցոյց տուած հոգածութեան։ Արտաքին գործոց նախարարի խորհրդական Յատեան Յարութիւն էֆէնտին ալ պարագայից յարմար բանախօսութիւն մ'ըրաւ։ Ի վերջոյ կայսերական պալատան քարտուղար Ալի Րիզա փաշա բանախօսութիւն մ'ընելով ըսաւ թէ, վարժարանին յառաջդիմութիւնը մեծ գոհութիւն պատճառած է վեհ. Սուլթանին, որ բարեհաճած է իւր բարեւները ղրկել դասատուաց և աշակերտաց. զինուորական երաժշտաց խումբ մը մերթ ընդ մերթ գեղեցիկ եղանակներ կը նուագէր։ Ցետոյ մրցանակաց և վկայականաց բաշխումը կատարուելով 21 ուսումնաւարտք վկայական ստացան։

Երէկ կայսերական քաղաքային վարժարանին մրցանակաբաշխութեան հանդէսէն յետոյ կայսերական պալատան Ա. քարտուղար Ալի Րիզա փաշա և վեհ. Սուլթանին անձնական քարտուղար Րէշիտ պէյ քաղաքային նորաշէն վարժարանին շէնքն և գիմնաստիքի վերածելու համար գնուած կարասիներն աչքէ անցուցին։

Կայսերական քաղաքային վարժարանին դասախօսութիւնք սեպտ. 1 ին պիտի սկսին։ Յիշեալ վարժարանին նորակառոյց շէնքն ամբողջապէս աւարտած է, որ մեծ ու փոքր քսան և հինգ սենեակներէ կը բաղկանայ և կրնայ 350 ներքին աշակերտ պարունակել, որք կ'ըսուի թէ 25 ական ոսկի տարեկան պիտի վճարեն։ Վարժարանն այժմ կը կահաւորուի, և հանրային կրթական նախարարութիւնն ուսմանց ծրագիրը պատրաստելու կ'զբաղի, որ այս օրերս հասարակութեան պիտի բաշխուի։

Երէկեան Ֆար տիւ Բոսֆորի մէջ կը կարդանք.

«Կ'իմանանք թէ Բերայի ծածուկ ոստիկանութեան այժմ բանտարկեալ տեսուչք կեղծ դրամներ շինած լինելու ամբաստանութենէն զատ ուրիշ նորանոր ծանր ամբաստանութեանց ներքեւ կը գտնուին։ Մայրաքաղաքիս լրագիրք ժամանակին ծանուցին թէ քանի մը չարագործք գումար մ'և քանի մը թանկագին նիւթեր գողցած էին փախճանեալ Օսման փաշայի որդի Շիւքրի պէյէն, և թէ կողոպուտը բաժնած ժամանակ չկրնալով համաձայնիլ, զէնքի դիմած էին իրենց վէճը լուծելու համար։ Բանտարկեալ ծածուկ տեսուչք այս գողութեան հեղինակները լինելու ամբաստանութեան ներքեւ են։ Բաց աստի, Ֆիւչիւք Մէհմէտ և Պէքիր ամբաստանուած են թէ Ղալաթիոյ մէջ Պարպա սեղանաւորին դրամարկղը բանալով 60-70 Օսմ. ոսկւոյ գումար մը գողցած են։

«Ծանուցինք թէ ամբաստանիչ ատեանը կեդրոնական բանտը գըտնուող ծածուկ տեսչաց յանցաւորութիւնը վճռած է։ Այս իրողութիւն պաշտօնապէս ծանուցուած չլինելով, հակասական մեկնութեանց առիթ կուտայ, մանաւանդ թէ այն Հելլենական հպատակներ, որք նոյնպէս կեդրոնական բանտը կը գտնուին ամբաստանեալ սպայից սուտ ամբաստանութեանց ներքեւ, և որոց անմեղութիւնն հաստատուած է, դեռ ազատ չեն թողուած։ Հետեւապէս կ'իմանանք թէ բանտարկելոց հայրենակիցներն, որք Բերա և Ղալաթիա կը բնակին, աղերսագիր մը կ'ստորագրեն, զոր իրենց դեսպանատան պիտի ուղղեն, գանգատելով որ Հելլենական հպատակներ բանտարկուած են հակառակ իրենց անմեղութեան»։

Երէկեան Լա Թիւրքիի մէջ հետեւեալը կը կարդանք.

«Ժուրնալ տը Քոնսթանթինօբլ լրագիրն անցեալ օր ինչ ինչ անկանոնութիւններ յիշատակեց, զորս Հրեայ հասարակութեան ժողովը գործած է։ Սոյն պարիսներէ քաղուած տեղեկութիւնք ամէն կէտի մէջ կը հաստատեն մեր պաշտօնակցին գրածը։ Բաց աստի, բաւական այլանդակ իրողութիւն մ'ալ կը պատմեն մեզ, պատմելով թէ գերմանացի մսավաճառք տուրք չեն վճարեր, Հրէից ժողովը խեղճ հըրեաները Գերմանացի մսավաճառներէ միս առնելէ արգիլելու համար յատուկ վերակացու մ'անուանելու տարօրինակ գաղափարն ունեցեր է, որ երբեմն անպատուաբեր պատճառներու համար պաշտօնանկ եղած էր։ Սակայն Գերմանացի մսավաճառք իրենց միսն հոխային 1 ղրուշ աւելի աժան կը ծախեն քան թէ իրենց Բորթուկէզ պաշտօնակիցք։ Այս ձախող տնօրէնութիւն աններելի կեղեքմանց առիթ կուտայ, որոց վրայ Հրեայ հասարակութեան ժողովոյն ուղղամիտ մասին և նոյն իսկ մեծ Խախամապետին ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք»։

Ցունաց Ս. Պատրիարքը վեհ. Սուլթանին գահակալութեան 7 րդ տարեդարձին առթիւ շաբաթ օրը կայսերական պալատը գնաց ի շնորհաւորութիւն և Ն. Կ. Վեհափառութեան ներկայանալու պատիւ ունեցաւ, որ սիրալիր ընդունելութիւն մ'ըրաւ Ն. Սրբազնութեան։

Թէրճէմանի Հաքիգաթ կը ծանուցանէ թէ երկուշաբթի օրն ելմըտական նախարարութեան [illegible] պաշտօնատան մէջ վախճանեալ մարդու մը թողած ստացուածքն հրապարակաւ աճուրդի դրուած ժամանակ, 8-10 տարեկան աղախին մ'ալ հրապարակաւ աճուրդի դրուեր և նոյն օրը գինը մինչեւ 65 ոսկւոյ ելեր է։ Վերջին գի[illegible] պաշտօնատարներէն միոյն վրայ մնացեր է։ Յիշեալ լրագիրն իրաւամբ դիտել կուտայ թէ մինչդեռ Օսմ. կառավարութիւնը կրկին կըրկին հրամաններով և իսպառ արգիլած է գերեվաճառն, անդին Օսմ. պաշտօնատան մը մէջ դեռատի աղջիկ մը հրապարակաւ յաճուրդ կը հանուի իբրեւ նիւթ։

Քօրէսփօնտանս Բոլիթիք լրագրին տեղեկութեանց նայելով, Լոնտրայի դեսպանախորհրդոյ վերջին նստին մէջ Ռուսական դեսպանը Դանուբի դաշնագրին վաւերացման մասին փոքր վերապահում մ'ըրեր է, այսինքն թէ՝ Ռուսիա եթէ չէ ընդդիմացած դեսպանախորհրդին այն որոշման՝ որ կը ծանուցանէ թէ Պուլղարիա Բ. Դրան վաւերացումը ձեռք պիտի բերէ, պէտք չէ ասկէ հետեւցնել թէ Ռուսիա ամբողջապէս և առանց դիտողութեան կ'ընդունի այս որոշումն։

Կիրակի օրը կէս օրէն յետոյ Ֆէրի-Գիւղի կաթոլիկաց գերեզմանատան մէջ 76 տարեկան ծերունի մը՝ գլխոյն ըէվոլվէրի հարուած մը տալով ինքզինք սպաննեց։

ՔՈԼԵՐԱ

Զմիւռնիոյ կուսակալը կը հեռագրէ ներքին գործոց նախարարութեան թէ օգոստ. 15 էն մինչեւ ցարդ Քլազոմէնի կայարանին մէջ գտնուող ուղեւորաց առողջութիւնը գոհացուցիչ է, և թէ իրենց քարանթինայի պայմանաժամը լրացնող 1 Անգլիական շոգենաւ, 1 Աւստրիական շոգենաւ և 1 առագաստանաւ մաքուր անցագիր ստանալով իրենց ուղեւորաց հետ մեկներ են Քլազոմէնէն։

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

ՔՈԼԵՐԱ

Աղեքսանդրիա 1 սեպտ.

Աւասիկ օգոստ. 30 ին եւ 31 ին քոլերայէն մեռնողներուն ցանկը.

Օգոստ. 30	
Աղեքսանդրիա	11
Զանազան տեղեր	263
	274
Օգոստ. 31	
Աղեքսանդրիա	12
Զանազան տեղեր	332
	344
Սեպտեմբեր 1	
Աղեքսանդրիա	6
Զանազան տեղեր	19
	25

Գահիրէ 3 սեպտ.

Քոլերան բոլորովին անհետ եղաւ Ստորին Եգիպտոսէն։

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Սոֆիա 3 սեպտ.

Ազգային ժողովոյ համար երէկ կատարուած ընտրութեանց մէջ ազատական ընտրելիներն ընտրուեցան։ Նախկին նախարար Պ. Զանոֆ ընտրելոց մէջ է։

Կորիձա, 3 սեպտ.

Շանպոռի կոմսին յուղարկաւորութիւնն այսօր կատարուեցաւ ի ներկայութեան մեծ բազմութեան մը։ Վախճանելոյն եղբօրորդի Իտալացի իշխանք դագաղին երկու կողմէն կ'երթային իբրեւ գլխաւոր սգակիր։ Աւստրիոյ կայսրն իւր կողմէ թիկնապահ մը ղրկած էր։ Ինչպէս յառաջագոյն ծանուցուեցաւ, Օրլէանեան արքայազունք բացակայ կը գտնուէին։ Առաւօտուն Կորիձայի մօտ [illegible] քաղաքը գնացած էին։

Լոնտրա 3 սեպտ.

Վերջին օրերս Հանոյէն եկած տեղեկութիւնք կը ծանուցանեն թէ Ֆրանսական նաւախմբին հրամանատարը Թոնքինի բոլոր ծովեզերը [illegible] տուն թէ Չինաստան Հիւէի դաշնագրին դէմ տէրութեանց բողոքագիր մ'ուղղելու միտք ունի, որովհետեւ Անամի թագաւորն ինքզինք չէ արդարացուցած զայն ստորագրած լինելուն համար։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Պատրիարք Հօր հրաժարականին վեհ. Սուլթանին կողմէ չընդունուելու մասին լրագրոյս մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց ստուգութիւնն ոմանք կասկածի ներքեւ ձգել ուզելով և հասարակութեան գաղափարը շփոթող այլ ընդ այլ հրատարակութիւններ ընելով, պարտ համարեցանք երէկ իրիկուն անձամբ Ս. Պատրիարք Հօր դիմել ի Պիւյիւքտէրէ վսեմ. Աբրահամ փաշայի ապարանքն, և մեր իսկ աչօք տեսնել վսեմ. Մավրոյէնի փաշային Ֆրանսերէն լեզուով գրուած նամակն, որով վեհ. Սուլթանին բարձր հրամանն հաղորդուած է Ն. Սրբազնութեան։

Աւասիկ նամակին գլխաւոր մասին գրեթէ բառական թարգմանութիւնը.

«Սրբազան Տէր, Ձեր հրաժարականի գրաւոր խնդիրը մատուցի վեհ. Սուլթանին, և կը փութամ Ն. Կ. Վեհափառութեան պատասխանն ու հրամանն հաւատարմաբար հաղորդել Ձեր Սրբազնութեան։

«Իմ բարեւներս հաղորդեցէք Ներսէս էֆէնտիին. իւր հրաժարականն անհնար է ինձ ընդունիլ. ինքն իմ հաւատարիմ Հայ հպատակացս արժանընտիր գլուխն է, և իւր անձնական արժանեօքն, հայրենասիրութեամբն և առ իմ տէրութիւնս ունեցած անկեղծ հաւատարմութեամբ իմ համակրութիւնս և կատարեալ վստահութիւնս գրաւած է։ Իւր հրաժարման բուն պատճառը գիտեմ, հիւանդութիւնը չէ. իւր ժողովրդեան մէջէն քանի մ'անձանց հակառակութեններէն վշտացած է։ Բայց ինքն իբրեւ հոգեւորական, իւր պարտականութիւնը լաւ ճանչող և կատարող է։ Իբրեւ հովիւ քաջ իւր անձը պարտի զոհել իւր հօտին համար, և ոչ թէ քանի մը քոսոտ ([illegible]) ոչխարներու պատճառաւ իւր հօտը թողու և քաշուի։ Այն քանի մը մոլորեալ ոչխարները դիւրին է յուղղութիւն ածել. բաւական է որ անոնց անունները նշանակէ իմ կառավարութեանս։ Հետեւաբար իմ բացորոշ հրամանս է որ Ներսէս էֆէնտի իւր պատրիարքական պաշտօնը շարունակէ....»

Վսեմ. Մավրոյէնի փաշա, վեհ. Սուլթանին բարձր հրամանն այսպէս հաղորդելէ յետոյ, իւր կողմանէ ալ խորհրդաբար և ջերմաբար յորդոր կը կարդայ Ն. Սըրբազնութեան որ փութայ անմիջապէս հնազանդիլ Ն. Կ. Վեհափառութեան բացորոշ հրամանին ([illegible]). և կ'աւելցնէ թէ, հակառակ պարագայի մէջ գտնուիլը (գաւաճանութիւն [illegible]) կը լինի թէ՛ ազգին և թէ՛ տէրութեան դէմ, եւայլն, եւայլն։

Ս. Պատրիարք Հայրը բնականաբար խոնարհելով կայսերական բարձր հրամանին առջեւ, նոյն օրը Պատրիարքարան գնացեր և հետեւեալ առաւօտ ալ Ս. Պատարագ մատուցեր էր, բայց միտքը դնելով որ վեհ. Սուլթանին ներկայանայ և անձամբ աղաչէ որ նորին Կ. Վեհափառութիւնն հաճի արձակել զինքը Պատրիարքական պաշտօնէն, զոր, կ'ըսէ, կարող չէ ըստ արժանւոյն կատարել իւր անձնական տկարութեան պատճառաւ։

Ցետոյ Նորին Սրբազնութեան շնորհ[illegible] տեղեկութիւն խնդրելով, Ն. Սրբազնութիւնն իրեն եղած յայտ պատուաւոր և սիրալիր ընդունելութիւնը պատմեց մեզ. իսկ վեհ. Սուլթանին ներկայանալուն առթիւ եղած խօսքերու մասին Թէրճէմանի Էֆքեար լրագրին մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց համար յայտարարեց թէ սուտ էին, և խընդրեց մեզնէ որ իւր այս յայտարարութիւնն հրատարակենք Մասիսի մէջ։

Ինչպէս երէկուան թուով ծանուցինք, Ն. Սրբազնութիւնն այսօր մասնաւոր կերպիւ վեհ. Սուլթանին ներկայանալու հրաւիրուած է։

Քանի մ'անգամ ծանուցինք թէ Ս. Պատրիարք Հայրը Պիւյիւքտէրէ վսեմ. Աբրահամ փաշայի ապարանքը կը կենայ. Ն. Սրբազնութիւն տակաւին հոն է։ Այս մասին ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ վեհ. Սուլթանն հրաման ըրած է վսեմ. Աբրահամ փաշային ժամանակ մը իւր ապարանքին մէջ հիւրընկալել ԴՏ. Ներսէս Պատրիարքն, որպէս զի հոն հանգիստ վայելէ և իւր առողջական վիճակը կազդուրէ. Ն. վսեմութիւն՝ այս կայսերական հրամանին համեմատ՝ կը կրկնապատկէ իւր հիւրասիրական խնամքըն, և ամեն կերպիւ հոգ կը տանի որպէս զի Ն. Սրբազնութիւն ժամանակ մը հանգիստ կեանք մը վարէ իւր իշխանական ապարանքին մէջ, ուր արդէն աւանդութեան կարգ անցած է այսպիսի գովելի հիւրասիրութիւն մը։

Մալաթիոյ Առաջնորդական տեղապահ Արժ. Մաղաքիա Ծ. Վ. Տէրունեան վաղը իւր պաշտօնատեղին կ'ուղեւորի Ֆրանսական շոգենաւով։

Ազգային գրագիտուհի Օրդ. Տիկին Սրբուհի Տիւսաբ հրատարակութեան յանձնած է երկրորդ վէպ մը, Մայտայի մէկ ու կէս ընդարձակութեամբ, որ կրնայ համարուիլ առաջնոյն շարունակութիւնը գաղափարաց կարգով, թէեւ ոչ պատմութեան կարգով, որ այս անգամ նամակաձեւ չէ։

* * *

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան Ռումէլիի ինքնօրէն նահանգն յառաջդիմական ճամբու մը մէջ է։ Կառավարութիւնը կը կատարէ իւր պարտականութիւններ, դիւրութիւններ տալով ժողովրդեան նիւթական և բարոյական զարգացման, իսկ ժողովուրդն հանդարտապէս և արդիւնաւորապէս կը պարապի երկրագործութեան, արհեստից և վաճառականութեան։ Երկրին մէջ ապահովութիւնը կատարեալ լինել կը թուի, որովհետեւ աւազակութեան լուրեր չեն գար։ Քաղաքական վիճակն ալ ապահով հիման վրայ հաստատուած լինել կը թուի. որովհետեւ կուսակցական մասամբք կռիւ, կամ օտար միջամտութեանց հետքեր չեն տեսնուիր։ Երկրին այս գոհացուցիչ վիճակը նկատողութեան առնլով է անշուշտ, որ Վեհ. Սուլթանն, իւր ընդարձակ պետութեան ամեն մասերը լաւ կառավարուած տեսնելու գովելի նախանձախնդրութեամբ, անցեալները բացառիկ շնորհներ ցուցուց Արեւելեան Ռումէլիի ընդհանուր կառավարիչ Ալէքօյ փաշային, որ Կ. Պոլիս եկած էր։ Այս դիտողութիւններն ընելու կը մղուինք մեր աչաց առջեւ ունենալով վիճակագրութեան տետր մը, զոր Արեւելեան Ռումէլիի Ելմտական Տեսչութիւնն հրատարակած է այս օրեր, մի քանի ցուցակներու միջոցաւ տեղեկութիւններ տալով ինքնօրէն նահանգին զարգացման այլ և այլ ճիւղերուն նկատմամբ։ Առաջին ցուցակը կը բովանդակէ 1880ի մարդահամարին արդիւնքն, յորում նահանգին վեց գաւառաց և իւրաքանչիւր գաւառի պարունակած տուներուն, ընտանեաց և անհատից թիւերը նշանակուած են, սեռի և ազգութեան բաժանումներով։ Երկու ու կէս տարի առաջ, Արեւելեան Ռումէլիի ժողովրդեան գումարն էր 815,946 անձ, որոց մէ 573,560ը Պուլկար, 174,700ը Թուրք, 42,654ը Յոյն, 19,549ը Չինկեանէ, 4,177ը Հրեայ և 1,306ը Հայ են։ Երկրորդ ցուցակն ընթացիկ տարւոյ (1883-84) ելմտացոյցին ամփո[illegible] րուշ են, ծախքերն ալ նոյնչափ։ Ուղղակի տուրքերէն կ'առնուի 47,750,000 ղրուշ. անուղղակի տուրքերէն՝ 17,500,000 ղրուշ։ Ելմտական վարչութեան ծախուց՝ կողմը նշանակուած է 28,755,022 ղրուշ, յորմէ 18,000,000 ղրուշը Բ. Դրան վճարուած տարեկան հարկն է։ Ներքին գործոց վարչութեան ծախքն է 4,390,000 ղրուշ. Դատական գործոց՝ 5,636,000 ղրուշ. Վաճառականութեան, Երկրագործութեան և Հանրօգուտ շինութեանց՝ 8,492,134 ղրուշ. Հանրային կրթութեան՝ 5,438,400 ղրուշ, և Ոստիկանութեան ու Քաղաքային զինուորութեան՝ 19,483,953 ղրուշ։ Երրորդ ցուցակը կը պարունակէ 1881 ին մէն մի գաւառակի արտադրած արմտեաց հաշիւն։ Ամբողջ նահանգն արտադրած է. — կարծըր ցորեն 1,010,398 հարիւրալիտր. կակուղ ցորեն 1,532,894, հաճար 1,242,533, գարի 1,395,609, եգիպտացորեն 1,170,700, վարսակ 399,779, կորեակ 80,585, ևն։ Արտածութեանց ցուցակէն կը տեղեկանանք թէ նահանգն 1882 տարւոյ մէջ 18,818,612 ղրուշի արժողութեամբ արմտիք դուրս հանած է։ Նոյն տարին նահանգն արտադրած է 16,834,680 օխա գինի, և դուրս ղրկուած գինւոյ արժէքն է 1,745,525 ղրուշ, այնպէս որ Արեւելեան Ռումէլիի ժողովուրդը տարին իբր 15 միլիոն օխա գինի կը սպառէ, որ ըսել է՝ տարին իբր 6 կալոն մարդ գլուխ։ Մշակեալ հողին տարածութիւնն է 4,989,234 արտավայր (տէօնիւմ)։ Նահանգին պարունակած անասնոց գումարն է 1,660,000 ոչխար, 500,000 այծ, 125 հազար խոզ, 36,500 գոմէշ, 100 հազար եզ, 91 հազար կով, 35 հազար ձի և 30 հազար ջորի և էշ։ 1882ին ներածութեանց ամբողջ քանակութիւնն էր 34,386,480 ղրուշ, և արտածութեանց՝ 40,547,707 ղրուշ։ Արտածութեան գլխաւոր նիւթերն են բրդեղէն կտաւք, արմտիք և գինի։ Այս ամեն իրողութիւնք ու թուանշանք արհեստական մեծ գործունէութիւն մը ցոյց կուտան, և նշանակութեան արժանի է որ ներածեալ բամպակեղէն և բրդեղէն կտաւներուն և մանածներուն արժէքը միայն 2,225,000 ղրուշ է, մինչդեռ նոյն նիւթերէն արտածեալ է 8 միլիոն ղրուշի վաճառք։ Որդ, 2 1/4 միլիոն ղրուշի վաճառքով 816,000 հոգւոյ հագուստ չկրնար շինուիլ, յորմէ աներեւ է թէ նահանգին բնակիչք կը գործածեն մեծ մասամբ նահանգին մէջ իսկ արտադրուած կտաւներն, որով Արեւելեան Ռումէլիի բնակչաց գործունէութեան արդիւնքն, ի մասին կտաւագործութեան, իբր 40 միլիոն ղրուշի արժէք մը կը ներկայէ։ Այս տեսակ արհեստագործական ընդունակութեամբք, կրնայ գուշակուիլ թէ երբ բնիկ ժողովուրդն յառաջդիմութիւններ ընէ կրթութեան մէջ, և լաւագոյն մեքենաներով աշխատիլ սորվի, և երբ երկրին գետերուն չհանուած հանքածուխի միթերանոցները բանուիլ սկսին, կտաւագործութիւնն իրօք մի կարեւոր ճիւղը պիտի կազմէ բնիկ ճարտարութեան։ Արդէն, Ռումէլիի աբան և շայեակը շատ կը գնահատուին արեւելեան երկիրներու մէջ, իրենց դիմացկունութեան համար, և եթէ քիչ մը աւելի ճաշակաւ պատրաստուին, կը կարծուի թէ ամեն ուրեք կրնան գնահատուիլ։

Իսկ Պալքանաց միւս կողմը, ցաւալի է որ Պուլկարական իշխանապետութեան նիւթական և բարոյական գործը մինչև վերջին ժամանակներս կարի չէզոքացած էին քաղաքական շփոթութեանց պատճառաւ։ Ընդհանրապէս ընդունուած է թէ Արեւ. Ռումէլի մինչեւ ցարդ աւելի յառաջդիմած է խաղաղ և ապահով զարգացման ճամբու մը մէջ, քան Պուլկարիա։ Ռուսիոյ ազդեցութիւնը չափէն աւելի զգալի եղած է այս վերջին երկրի մէջ, այլ ո՛չ ժողովրդեան կրթութեան և նիւթական բարգաւաճման ուղղութեամբ։ Նախարարութիւնք իրարու յաջորդած են ի Պուլկարիա, առանց տեւական բան մը կարենալ ընելու, մինչդեռ ասոր հակառակը տեղի ունեցած է յԱրեւ. Ռումէլի։ Պուլկարիոյ հասութից մեծագոյն մասը գործածուած է զինուորական կազմակերպութեան, որովհետեւ Ռուսիոյ շահը կը պահանջէ որ Պուլկարիոյ մէջ ամենէն առաջ բանակ մը գտնուի, ըստ կարի ռուսականին վրայ ձեւուած։ Իշխանը, Բեգրսպուրկէն և Մոսքուայէն եկող ներշնչմանց անսալով, ժողովրդեան սահմանադրական իրաւունքները կապտած էր, սպառնալով թէ, եթէ Սահմանադրութիւնը մնար ինչ որ էր, ինք պիտի հրաժարէր։ Պուլկարք հրաժարականի խօսք չէին ուզեր լսել, մտածելով որ, եթէ իշխանն հրաժարէր, յաջորդ մը գտնելու դժուարութիւն պիտի կրէին։ Ժամանակ մը երկիրը կառավարուեցաւ տեսակ մը դիկտատորական վարչութեան ձեռօք, որոյ գեղծումները վերջապէս զայրոյթ պատճառեցին նոյն իսկ այն հանդարտաբարոյ և անզգայ Պուլկարաց, և կը վախցուէր թէ խռովութիւնք պիտի ծագէին։ Տեղ տեղ արդէն ցոյցեր կատարուած էին։ Պագէմպէրկ իշխանը բարեբախտաբար շուտով ետ դարձաւ այս յետադիմական ուղղութենէ։ Եւ կանչեց աքսորած Ազատականներն, և անոնց հետ բանակցութեան սկսաւ, չափաւոր դրութեամբ մը երկիրը կառավարելու համար։ Վերջին լուրեր կը ծանուցանեն թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է արդէն։ Սահմանադրութիւնը պիտի վերահաստատուի, բայց Ազգային մեծ Ժողովոյ մը ձեռամբ վերաքննուելէ յետոյ։ Նոր նախարարութիւնն ազատականներէ և պահպանողականներէ պիտի բաղկանայ կէս առ կէս։ Պէտք է մաղթել որ կուսակցութեանց այս հաշտութիւնը նպաստաւոր արդիւնքներ ունենայ երկրին նիւթական և բարոյական զարգացման համար, և Պուլկարիա եւս մերթ ընդ մերթ կարող լինի, Արեւելեան Ռումէլիի նման, իւր յառաջդիմութեանց հաշիւը տալ մեզ։

ՀԱՐՑՈՒՄՆ ԱՌ ԲԱՆԱՍԷՐՍ

Ի՞նչ նշանակութիւն ունի ծն կամ ծոն բառը։

Փ—ւղ և Ղ—ւղ ճարտարապետական բառերն ո՞ր լեզուէ են, և ի՞նչ է ճիշդ նշանակութիւննին։ Ծ.

ՄԱՃԱՌՔ ԵՒ ԽՐՈՒԱԴՔ

(Թան, 27 օգոստ.)

«Վերջին շաբթու մէջ խորհրդակցութիւնք եղան ի Վիէննա, ի ներկայութեան Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսեր։ Աւստրօ-Հունգարիոյ յատուկ ընդհանուր նախարարութեան անդամներէն և բուն Աւստրիոյ նախարարներէն զատ, վեհապետին նախագահութեան ներքեւ գումարուած էին նաեւ Հունգարիոյ նախարարապետն և իւր պաշտօնակցաց երկուքը, մանաւանդ այն որուն կը վերաբերի Խրուադստանու և Սլաւոնիոյ գործոց վարչութիւնն։ Ակրամի (մայրաքաղաք Խրուադստանու) կառավարիչ Բէկյաճեւիճ կոմս ալ հրաւիրուած էր այս խորհրդակցութեանց, և միջն բարձր պաշտօնատարի ներկայութիւնն ըստ բաւականին ցոյց կուտայ գումարման նպատակն։ Խորհրդակցութեանց առարկայն չէր պատրաստել Աւստրօ-Հունգարական Պատգամաւորութեանց յանձնելիք նախաշրջանն ներկայելի խնդրոց հիմնագիրն, որք պիտի գումարին հոկտ. 20ին։ Մասնաւոր Ակրամի մէջ տեղի ունեցած խռովութիւնք նախարարական այս արտասովոր խորհրդակցութեանց գլխաւոր նիւթը կազմած են։ Կոմս Թիձա (Հունգարիոյ նախարարապետը) տեղեկութիւններ տուաւ կայսեր այս եղելութեանց վրայ, ինչպէս նաեւ Խրուադստանու մէջ մնացած վիճակին վրայ, որոյ արտայայտութիւնն են այդ դէպքեր։ Տրուած որոշման նայելով, կրկին հրամանք մը կը տիրէ կառավարութեան մէջ, որ հունգարական պետութեան իրաւունքները պահպանելու և նոյն ժամանակ Խրուադաց ազգային զգացումը գոհացնելու կրկին պէտքն զգացած է։ Որոշուած է որ Հունգարական զինանշանք վերահաստատուին, այն ամեն տեղեր ուստից Ակրամի հասարակ ժողովուրդը կորզած բարձած էր զանոնք վերջերս։ Բայց կառավարական սկզբան տալէ յետոյ զայս գոհացում, օրէնք մը պիտի հաստատուի ամեն ինչ հաշտեցնելու համար, և երկու ցեղերուն հաւասարութեան հի[illegible] դրուին, հրատարակելով որ Թրանսլէյթական երկրի ամեն կողմը (*) հրապարակային շէնքերն Հունգարիոյ և Խրուադստանու կրկին զինանշանները միանգամայն կրեն, մինչդեռ այժմ այնպէս կը լինի միայն Խրուադըստանու մէջ։ Այս զիջում գուցէ անբաւական թուի Ակրամի նահանգային ժողովոյն։ Յայտնի է արդարեւ թէ այդ ժողովոյ ազգասէր մեծամասնութիւնը բողոքած է խրուադական Թագաւորութեան հանրային շէնքերուն վրայ հունգարական արձանագրութեանց զետեղման դէմ գլխաւորապէս, և իւր բողոքին այս մասն արդարացած լինել կը թուի 1868ի կանոնագրով։ Նահանգին կառավարիչն հասկցած լինել կը թըուի այն դժուարութիւններ որք պիտի միան հակառակ սոյն կարգադրութեան, որովհետեւ աւելի կամ նուազ ինքնայօժարապէս իւր հրաժարականը մատուցած է կայսեր, խոստանալով հանդերձ վարել իւր պաշտօն ցանուանումն իւր յաջորդի։

«Կայսրն ինք տուած է այս որոշումներ ըստ խորհրդոց Պ. Թիձայի և իւր հունգարացի պաշտօնակցաց։ Աւստրիական Նախարարք չեն միջամտած, որ տեսականապէս ուղիղ ընթացք մ'էր, ըստ որում գործը վերաբերութիւն ունէր հունգարական Թագաւորութեան միայն։ Վիէննական լրագիրք գոհ չեն սահմանադրական խղճմտութեանց այս չափազանցութենէ, ինչպէս նաեւ հունգարական նախարարութեան որոշած տնօրինութիւններէն։ Ասոնք դեռ չմոռցուցած, Աւստրօ-Գերմանական թերթերը Թիձա կոմսը կը նկատէին իբրեւ ներկայացուցիչ ազգային միութեան և կառավարական ոգւոյ, զոր կը ցաւէին թէ թողած էր Աւստրիական նախարարութեան գլուխ Թաաֆ կոմսն, և կը յուսային թէ հունգարացի նախարարապետն այս մասին փրկարար ազդեցութիւն ի գործ պիտի դնէր ի Վիէննա։ Բայց ինչպէս կը տեսնենք, այս յոյս ի դերեւ ելած է։ Պ. Թիձա, իւր Աւստրիացի պաշտօնակիցը դարձի բերելէ հեռի, հակամէտ կը թուի Լէյթայի այս կողմն ի գործ դնելու ազգութեանց դրութիւնը, զոր քանի տարիներէ հետէ ընդարձակապէս կը գործադրէ Պ. Թաաֆի ազատական նախարարութիւնն։ «Հունգարիա իւր Բոլոնիացիներն և Զէխերն եւս ունի», կը բացագանչէ մելամաղձօրէն Վիէննական թերթ մը, որ անտարակոյս կը նախատեսէ թէ Ակրամի մէջ եղած զիջողութիւնք իրենց հակահարուածը պիտի ունենան նաեւ ի Բոհեմիա և ի Լէմպէրկ, ազգային բաղձանքները գրգռելով Զէխերուն և Բոլոնիացւոց։»

Ինչպէս կ'երեւի այս տեղեկութիւններէ, հունգարական նախարարութիւնն եւս ի սկզբան Խրուադաց զիջումներ ընելու կողմը գրաւուած էր, և ինչ ինչ կարեւոր որոշումներ ալ տուած։ Արդ, որպէս զի այս տրամադրութիւն յետոյ փոխուի, և նոյն նախարարութիւն Խրուադստանու մէջ խիստ միջոցներու գործադրման թոյլտուութիւն խնդրէ, պէտք է որ Շաբաթ աւուր հեռագրին մեզ ծանուցած խրուադական յուզումներն ու խռովութիւնները, ցարդ հրատարակուածներէն աւելի ծանր բնութիւն մ'ունենան։

(*).—Լէյթա գետին այս կողմն, ուր կ'իշխէ Հունգարական կառավարութիւնը, մինչ Աւստրիական կառավարութիւնը կ'իշխէ միւս կողմը։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՊԱՐՏՔ

Մեր վերջին թիւերէ միոյն մէջ ծանուցինք թէ Օսմ. ընդհ. պարտուց վարչական խորհրդոյ նախագահ և Անգլիացի արժէտարց պատուիրակ Պ. Էտկար Վինսընթ՝ Պուլկարիոյ, Սերպիոյ, Գարատաղի և Յունաստանի պարտաբաժիններուն նկատմամբ յիշատակագիր մը ներկայած է Անգլիական կառավարութեան։ Այս յիշատակագիր կարեւոր լինելով, կը փութանք քաղուած մը տալ։

«Պ. Էտկար Վինսընթ նախ կ'սկսի հաստատել թէ 1872 էն մինչեւ 1876 Օսմ. տէրութեան հասոյթը տարւէ տարի միջին հաշւով 19,190,000 [illegible] կորզէ վերոյիշեալ մանր պետութեանց թողեալ երկիրներն հետեւեալ համեմատութեամբք նպաստած են այս հասութից։ —

Պուլկարիա 1,691,600 ոսկի կամ 0/0 ին 9.300, Յունաստան 364,300 ոսկի կամ 0/0 ին 2.002. Սերպիա 360.162 ոսկի կամ 0/0 ին 1.980. Գարատաղ 16,916 ոսկի կամ 0/0 ին 0.093։

1881 [illegible] 8/20 ի կայսերական հրամանագրին համեմատ Օսմ. տէրութեան պարտքն 106,437,234 ոսկւոյ կը հանուի։ Վերոյգրեալ համեմատութիւններն հիմ բռնելով, Օսմ. պարտքէն Պուլկարիոյ 9,898,662 ոսկի, Յունաստանի 2,130,873 ոսկի, Սերպիոյ 2,107,457 ոսկի և Գարատաղի 98,986 ոսկի կ'իյնայ։ Ուրեմն հարկ է որ այս պետութիւնք յիշեալ գումարներուն տոկոսը վճարեն։ Բայց ի՞նչ սակով պէտք է հաշուել այս տոկոսներ։ Այժմ, կ'ըսէ Պ. Է. Վինսընթ, Օսմ. պարտքն 0/0 ին 1 տոկոս կուտայ և ամենէն բարձր սակն 0/0 ին 4 որոշուած է։ Արդ եթէ այս պահուս կարելի չէ յուսալ թէ քիչ ժամանակէն կրնանք այս 0/0 ին 4 սակին հասնիլ, սակայն և այնպէս ճշմարիտ է թէ Օսմ. պարտուց տոկոսներուն վճարման յատկացեալ եկամուտք աւելնալու ձգտում ցոյց կուտան և համոզում կայ թէ Ծխախոտի Շահակցական Ռէժիին հաստատումը թոյլ պիտի տայ աւելի մեծ տոկոս մը վճարելու։ Հետեւաբար բնաւ անիրաւութիւն չլինիր Օսմ. պարտուց տոկոսներուն վճարման մասնակից ընել յիշեալ պետութիւններն, այն համեմատութեամբ որով Թուրքիա կը վճարէ, և եթէ սա 0/0 ին 3 կամ 4 վճարէ, թող անոնք ալ նոյնչափ վճարեն։ Միայն թէ պատշաճ չէ այս չորս պետութիւնները ծանրաբեռնել այնպիսի ծախքերով, որոց գումարը փոփոխելի պիտի լինի և անտարակոյս անոնք իսկ նախապատուել պիտի համարին որոշեալ գումար մը վճարել։ 0/0 ին 2 սակն ամենէն պատշաճ կ'երեւի ամեն կողմանց համար։ Այս եղանակը չորս պետութեանց պարտաբաժիններուն համար հիմ առնլով, ահա ի՛նչ կը լինին այն գումարներ, զորս նոքա պիտի վճարեն տարուէ տարի։

	Օսմ. ոսկի
Պուլկարիա	197,973
Յունաստան	42,617
Սերպիա	42,149
Գարատաղ	1,979
	284,718

Եթէ այս յառաջադիր ընդունուի, յիշեալ պետութիւնք պիտի վճարեն վերոյգրեալ գումարներն այն չափ ժամանակ, որչափ Օսմ. պարտքը պիտի պահանջէ, այսինքն 100 տարիէն աւելի ժամանակամիջոց մը։ Իրենց պարտքերն աւելի շուտ ազատելու համար, պէտք է որ իրենց պարտաբաժիններուն գումարը վճարեն։

Եթէ Օսմ. պարտքն իւր իրական արժէքին վերածենք, վերեւ յիշուած բաշխման եղանակն ի գործ դնելով, այս բաժիններ հետեւեալները պիտի լինէին. — Պուլկարիա 2,453,282 ոսկի, Յունաստան 528,115 ոսկի, Սերպիա 522,311 ոսկի, Գարատաղ 24,532 ոսկի։ Եւ որովհետեւ այդ պետութեանց ելմտական վիճակը թոյլ չը պիտի տայ այնչափ կարեւոր գումարներ վճարելու, անոնք փոխառութեանց դիմելու պարտաւոր պիտի լինին։ Այս փոխառութեանց համար 0/0 ին 6 տոկոս և 2 գլխավճար ենթադրելով, և գլխավճարի տեւողութիւնն 25 տարի համարելով, Պուլկարիա 196,250 ոսկի, Յունաստան 42,250 ոսկի, Սերպիա 41,780 ոսկի և Գարատաղ 1,960 ոսկի պիտի վճարեն տարին։ 25 տարիէն վերջը, այս պետութեանց առ Բ. Դուռն ունեցած պարտքը վերոյիշեալ տարեբաժիններուն վճարմամբ ամբողջապէս պիտի ջնջուի։»

Այս պարտաբաժիններու խնդիրը վերջին օրերս Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ հարցադրման մը նիւթ եղաւ։ Արտաքին գործոց նախարարի խորհրդական Լորտ Ֆից-Մորիս, Պ. Պուրքի մէկ հարցման վրայ, ծանոյց թէ Կ. Պոլսոյ Անգլիական գործակատարն յունիս 29ին գործը դեսպանախորհրդին առջեւ բերեր է և հրաւէր կարդացեր է Բ. Դրան, որպէս զի տեղեկութիւններ ներկայէ, որոց վրայ հիմնուելով [illegible] տարեբաժինը։ Լորտ Ֆից-Մորիս յաւելց թէ Անգլիական կառավարութիւնն ի հարկին իւր վրայ պիտի առնու որոշ կերպով մ'առաջարկել Բ. Դրան այս խնդիրը լուծելու միջոցները։

ՌՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Իմ յարգելի պաշտօնակիցք։

Մեծ ցաւ է ինձ ի հարկէ որ առողջութեանս վիճակը չներեր անձամբ ներկայ լինիլ և մասնակցիլ Ջեր խնճոյքին. ուստի նամակաւ կու գամ յայտնել Ջեզ թէ հոգւով Ջեզ հետ եմ։ Տարակոյս չունիմ որ այս նամակս երբեմն առ Երեսփոխանական ժողովն ուղղեալ նամակիս դժբաղդութեանը չհանդիպիր, թէեւ բերողը [illegible] մ'է։

Եթէ թոյլ տաք՝ կը փափաքիմ Ջեր ամենուդ կողմէն կենաց բաժակ մ'առաջարկել. բայց նախ կը խնդրեմ որ հաճիք Ջեր ուշադրութիւնը նուիրել ինձ մի երկու վայրկեան։

Անցեալ տարի, առաջին ուսուցչական հացկերոյթին հրաժեշտի ողջոյն տուած էի Ջեզ և յայտնած թէ մեծ ցաւով պիտի ստիպուած եմ հեռանալ այն ասպարէզէն, ուր աշխատիլը կեանքիս նպատակ ըրած էի։ Սակայն մէկ կողմէն այն յոյսերը զոր կը տածէի թէ կը յաջողիմ փութով վերադառնալ (*), միւս կողմէն այն փափաքը զոր ունէի ներկայ լինիլ Թիֆլիզի մէջ տեղի ունենալիք Ռուսահայոց «Առաջին Ընդհանուր Ուսուցչական ժողովին» և անձամբ վերահասու լինելու մեր Ռուսաստանի եղբարց ազգային գործոյ վիճակին, ինչպէս և գործոյ ոյժերուն — դիւրացուցին ճամբորդութիւնս։

Օր մը, երբ առողջութիւնս ներէ, բանիւ բերանոյ կամ մամլոյ միջոցաւ կը պատմեմ և կը հաղորդեմ ճամբորդութեանս տպաւորութիւնները. բայց այժմ կ'ուզեմ ամենահակիրճ բաղդատութիւն մը ընել Ռուսահայոց և Տաճկահայոց կրթական մարմնոց վիճակին։ Մեր կրթական մարմնոյն մէջ կան մի քանի նշանաւոր անձինք, որք իրենց բնատուր տաղանդովն ու անխոնջ ջանիւքը բաւական ճոխ հմտութիւն ամբարած են, բաւական լաւ նիւթական վիճակ և բաւական բարձր բարոյական դիրք ստեղծած են իրենց համար Հայ հասարակութեան մէջ. իսկ մեծագոյն մասը զուրկ է անհրաժեշտ մանկավարժական (*) հմտութիւններէ, ինչպէս և գոհացուցիչ նիւթական վիճակէ և բարոյական դիրքէ։ Իսկ Ռուսահայոց կրթական մարմնոյն գլուխը կը գտնուին բաւական բազմաթիւ համալսարանական կրթութիւն ստացած անձինք (ոմանք ի Ռուսաստան, ոմանք ի Գերմանիա և այլուր) և ընդհանրապէս բոլոր կրթական մարմնոյն մէջ ալ շատ աւելի մանկավարժական հմտութիւնք տարածուած են, շնորհիւ, պէտք է խոստովանիլ, ինչպէս որ Ուսուցչական ժողովին մէջ ալ յայտնեցի, տիրող լեզուին և գրականութեան, որ բաւական ճոխ մանկավարժական բաժին մը կը պարունակէ իր մէջ։ Նոյն նիւթական վիճակն ալ մերինէն շատ աւելի լաւ և ապահով է, և իրենց ամսականը ստանալու համար ստիպուած չեն այս կամ այն հոգաբարձուին կամ թաղականին աղային դուռները թափառել, աղաչել, պաղատիլ, քծնիլ, նուաստանալ, մուրալ իրենց քրտանց վարձը։ Գալով Ռուսահայոց կրթական մարմնոյն ընկերական դիրքին՝ դարձեալ պէտք է ըսենք թէ ընդհանրապէս շատ աւելի յարգանք և պատիւ կը վայելէ քան թէ Տաճկահայոց կրթական մարմինը։ Մէկ երկու օրինակով բացատրեմ։ Թիֆլիզի Ուսուցչական ժողովոյ նիստերուն ներկայ կը լինէին ամենայն պատկառանօք հասարակութեան մէջ ամենաբարձր դիրք ունեցող անձինք. — Թիֆլիզի հայ հասարակութեան ներկայացուցիչները սիրալիր ընդունելութիւն ըրին Ռուսաստանի զանազան կողմերէն եկող հայ վարժապետաց։ Նոյն հասարակութիւնը փառաւոր հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ կրթական մարմնոյն, որուն համար աշխատեցան և որուն ներկայ եղան նաեւ հասարակութեան ամենաբարձր դասակարգին պատկանող անձինք։ [illegible] հանդէս մը մեծ մխիթարութիւն պատճառեց ինձ. խեղճ վարժուհւոյ մը, որ մի քանի տարի ազգային վարժարանաց մէջ պաշտօն վարած է եղեր, յուղարկաւորութեան շքեղ հանդիսին ներկայ եղայ, և մեծ զարմանօք տեսայ որ Թիֆլիզի հայ հասարակութեան ամենաընտիր մասն եւս ներկայ էր. մինչդեռ Պոլսոյ մէջ բոլոր կեանքերնին ազգային կրթութեան զոհած անձանց յուղարկաւորութիւնը կը կատարուին ամենաանշուք կերպով։

Արդ, յարգելի պաշտօնակիցք, մաղթենք որ մեր ռուսահայ պաշտօնակցաց գիտութիւնն ու հմտութիւնը երթալով ճոխանայ ի կատարելագործութիւն հայ մանկտւոյն կրթութեան, մաղթենք որ նոցա աշխատանք օրէ ցօր աւելի արդարութեամբ և առատութեամբ վարձատրուի. մաղթենք որ նոցա ընկերական-բարոյական դիրքը հետզհետէ աւելի և աւելի բարձրանայ, վերջապէս մաղթենք որ մեր կրթական մարմնոյն վիճակն ալ կարճ ժամանակի մէջ ըստ ամենայնի հաւասարի մեր Ռուսաստանցի պաշտօնակցաց վիճակին, որոյ կենացը համար կ'առաջարկեմ զայս բաժակ. — Կեցցե՛ն մեր ռուսահայ պաշտօնակիցք, կեցցե՛ն նաեւ նոցա վիճակին համակրող և գործին աջակցող ազնիւ ազգայինք։

Ի վերջոյ, յարգելի պաշտօնակիցք, եթէ ողջ մնամ, կար և զօրութիւն մաղթեցէք ինձ որ Ջեզ հետ միասին աշխատիմ ազգային կրթութեան և յառաջդիմութեան գոր-

---

(*) Այս պատճառաւ էր ահա որ երեսփոխանութենէ չէի հրաժարած, այլ յայտնած թէ ճամբորդութեան պատճառաւ մի քանի նիստէ բացակայ պիտի լինիմ։

(*) Ասկէ 10-12 տարի առաջ «մանկավարժութիւն» բառն ու իր առծանցները համարձակ չէինք գործածեր, մինչդեռ այժմ ամենուս բերանն են, եւ ոչ ոքի զայրոյթ կամ արհամարհանք կ'ազդեն։ — Այս ալ բաւական մեծ յառաջդիմութեան նշան կրնանք համարել։

ծին համար. իսկ եթէ մեռնիմ՝ յաւիտենական հանգիստ մաղթեցէք ի վարձատրութիւն ազգային կրթութեան ասպարիզին վրայ կրած բազմամեայ տառապանացս, նա մանաւանդ այս հիւանդութեանս միջոցին կրած անվերջ տառապանացս որք խոպառ անտանելի կը լինէին, եթէ մի քանի ազնիւ բարեկամք, մանաւանդ նախկին աշակերտներէս (Շահնազարեան վարժարանի սանեբէն մի քանի ազնիւ հոգիք) չփութային սփոփել զանոնք։

Հաճեցէք, յարգելի պաշտօնակիցք, ընդունիլ անկեղծ յարգանացս ու համակրանացս հաւաստիքը։

Մեր կրթական մարմնոյն
բարգաւաճմանը ի սրտէ
փափաքող
Հ. ԻՓԷՔՃԵԱՆ

Փանկալթի, Նշան Թաշի
21 օգոստ. 83

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ԼՈՒՐԵՐ

Քանի տարիներ առաջ Պ. Տիւմա սա բառերով պերճ դիմառնութիւն մ'ուղղած էր Պէրրիի Դըքսին, նախընթաց շաբթու մէջ վախճանած Շանպօրի կոմսին հօր, որ սպաննուեցաւ 1820ին. — «Տեսէ՛ք, իշխա՛ն, այն անձանց բաժինն, որք վերջին վաթսուն տարիներու մէջ կրեցին, կամ կրելու թեկն ածեցին, Ֆրանսայի սարսափելի թագը։ Լուի ԺԶ. գլխատեցաւ, Նաբոլէոն Ա. մեռաւ Ս. Հեղինէ կղզին, Ռայխշդատի դուքսն (որդի Նաբոլէոն Ա.ոյ) մեռաւ ի Շէօնպըրուն յաքսոր, Շարլ Ժ. Պուրպոնեան թագաւորը մեռաւ ի Բրակա, և Լուի Ֆիլիփ Օրլէանեան թագաւորը մեռաւ ի Քլարմոն, երկուքն ալ գաղթականի վիճակի մէջ։ Ո՛վ կրնայ ըսել, իշխա՛ն, թէ ի՛նչպէս պիտի մեռնին Բարիզի կոմսն և ձեր որդին Շանպօրի կոմսը։ Բան մը կայ սակայն, զոր կրնամ գիտնալ, իշխա՛ն. այսինքն թէ ձեր արքայական ցեղէն ո՛չ ոք պիտի վախճանի Թիւըլըրիի արքունական պալատին մէջ, և իբրև թագաւոր պիտի դրուի իւր նախնեաց դամբարանին մէջ։»

Տիւմա այս տողերը գրելէն ի վեր, Նաբոլէոն Գ. մեռաւ ի Չայզըլհըրստ, յԱնգլիա, իւր քաջ որդին կորաւ ի Զուլուստան, և այժմ մեռելոց տխուր շարքին վրայ կ'աւելնայ Շանպօրի կոմսին անունն, իբրև մին այն բազմաթիւ Ֆրանսայի իշխանազուններէ, որք վերջին հարիւր տարիներու միջոցին իրենց վերջին շունչն աւարտած են յաքսոր և դժբախտութեան մէջ։

Պ. տը Լէսէբս մտացի զուարճաբանութիւններ ունի։ Անցեալները, Բարիզի Տեղագրական (Géographie) ընկերութեան մէկ գումարման մէջ խօսած միջոցին, յիշեց գիտական իրողութիւն մը որ ընդհանրապէս գիտուած չէ, այսինքն թէ Լոնտոյ և Ռուսիոյ մակերևոյթներն հաւասար են իրարու։ «Կը յիշեմ թէ, շարունակեց հռչակաւոր երկրաչափն, այս զուգադիպութիւնն օր մը յայտնեցի Պ. Թիէրի տան մէջ, ի ներկայութեան Ռուսիոյ և Անգլիոյ դեսպանաց։ Ռուսիոյ դեսպանը բան մը չըսաւ. բայց Լորտ Լայոնս պատասխանեց թէ՝ իւր մասին՝ ինք մի մեծ տարբերութիւն կը գտնէ երկուքին միջև, զի մինչդեռ Լոնտոյ մակերևոյթը նոյն կը մնայ, Ռուսիոյ մակերևոյթն օրէ օր կ'ընդարձակի։»

Պրազիլիոյ կաթոլիկ եպիսկոպոսներէն մին, որոյ թեմն է Ամազոն գետին ընդարձակ և ահագին հովիտն, յատակագիծ մը պատրաստած է աշխարհի այդ մեծագոյն գետին երկայնութեան վրայ բնակող բազմաթիւ վայրենի կամ կէս վայրենի ցեղերն ի քրիստոնէութիւն դարձնելու։ Նա կ'առաջարկէ մի մեծ շոգենաւ շինել, որ փառաւորապէս պիտի զարդարուի և նոյնպէս պիտի կարգադրուի այնպէս, որ եկեղեցւոյ մը բոլոր պաշտօնը կարենայ կատարել։ Շոգենաւուն ներսի կողմը պիտի շինուի թանկագին փայտերէ, որոցմէ կը գտնուին Ամազոնի հովտին մէջ։ Այս շրջուն եկեղեցի պիտի պարունակէ մատուռ, խոստովանարան, երգեհոն, մկրտութեան աւազան, ի մի բան՝ քրիստոնէական ծէսերը չքնաղապէս կատարելու անհրաժեշտ եղած ամեն պիտոյք։ Եպիսկոպոսը կը յուսայ թէ այս շոգենաւ, իւր գեղեցկութեան ու շքեղութեան պատճառաւ, կրնայ լինել արդարացի հպարտութեան առարկայ մը Ամազոնեան ցեղերուն և հոգևոր շինութեան առարկայ մը բոլոր քրիստոնեայ աշխարհին։ Շոգենաւը քիչ խորունկութիւն պիտի ունենայ, որով կարող պիտի լինի եռանդուն Միսիոնէրները տանիլ Ամազոն գետի ճամբով շատ հեռի տեղեր, մինչև Պոլիվիա և Բէրու, Հասարակած երկիրը, Քոլոմպիա և Վենեզուէլա, մինչև իսկ կուիանայի եւրոպական ամենէն հեռաւոր գաղթականութիւնները։ Վերջապէս, եպիսկոպոսը կը նախատեսէ թէ այս շրջուն եկեղեցի նոր ժամանակաց Միսիոնէրական մեծագոյն յաջողութեանց մին պիտի լինի։

Շաբաթ օրը հեռագիրը ծանոյց մեզ թէ Ճավայի մէջ երկրաշարժ մը պատահելով, 30,000 (՞) մարդ կեանքերնին կորուսած էին։ Պէտք է յուսալ թէ այս լուր, որ օգոստ. 31 թուով Ամստերտամէն հեռագրուած է, սաստիկ չափազանցութիւն մը լինի։ Ինչ որ ալ լինի, հետևեալ մանրամասնութիւնք որք օգոստ. 7 թուով Պադավիայէն գրուած են, մօտալուտ աղէտի մ'երկիւղը տալու բնութիւնն ունէին արդէն։

«Անցեալ գիշեր Քրագաթոայի հրաբխային կղզիէն բուռն որոտմանց ձայներ լսուեցան մինչև ի Սէրբորթա։ Հրաբխային քարեր ինկան Սէրանկի վրայ։ Շէրիպան մակոյց տարածով մը ծածկուեցաւ։ Պադավիոյ մէջ փողոցաց լապտերներուն լոյսերը մարեցան և հրաբխային լոյսեր տեսնուեցան գիշերուան մէկ մասը։ Այս առաւօտ Սէրանկ թանձր ամպերով ծածկուած է։ Նոյնպէս գրեթէ կատարեալ մթութիւն մը կը տիրէ Պադավիոյ մէջ։ Անհնարին է Օժէրի հետ հաղորդակցիլ։ Օժէրի և Սէրանկի միջև գտնուող կամուրջները գետին ջուրերէն քշուեցան, որք ծովուն յանկարծական յարձակմամբը մեծապէս բարձրացած էին։ Օժէրի մօտ գտնուած գիւղ մը ողողուեցաւ քանդուեցաւ։ Յայտնի է թէ Պադավիա Ճավայի մայրաքաղաքն է Ովկիանիոյ մէջ։ Այս կղզւոյն արևմտեան մասին մէջ քանի մը հրաբխային լեռներ կը բարձրանան։ Անդ գետինը գրեթէ ամենուրեք ծխրդներով ծածկուած է, ուստից ստորերկեայ շոգիներ կը բուրեն անդադար։ Հաւանական է թէ այս շոգիներու ճնշումը վերջին ժամանակներս այնքան սաստկացած է որ մինչև հրաբուխներուն բերանը բերուած է հալած լաւաներ, որք լերանց կողին վրայ գտնուող խառնարաններէն պիտի թափին։ Իտալիոյ մէջ, ինչպէս նաև այն հրաբխային երկիրներու մէջ ուր ստորերկրեայ ջերմութեան սաստկութիւնը կը փութացնէ բողբոջումը, Ճավա կղզւոյն բուսեղէնք եւս փառաւոր են։ Լեռները անտառներով և արմաւենիներով ծածկուած են։ Բլուրները կը բարձրանան, ուր օդը զով է և առողջարար։ Ինչպէս Իտալիոյ մէջ, միշտ բժիշկներն այս գեղեցիկ երկիրը կը զրկեն հիւանդները։ Վճիտ առուակներ կը հոսեն ամենուրեք և Ճավացիք եղանակներու փոփոխումները չեն գիտեր։»

Վիճակագրութենէ մը կը տեսնուի թէ 1881 տարւոյն մէջ 91 անձինք 100 տարի կամ աւելի ապրած են Անգլիոյ մէջ։ Ասոնցմէ 25ն այր էին և 66ը կին։ Ասոնցմէ մին 112 տարեկան մեռած է. կանանցմէ մին՝ 107 տարեկան։

ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Է.

Մշոյ յարևելակողմն Նոր-շէն կոչուած քուրդ գիւղի դաշտավայրին մէջ ի Բաղէշ տանող ճանապարհէն 1 քարընկէց հեռու կը գտնուի Մեղրագետակի ճաձև ակն, որոյ շրջապատն շատ փոքր է. կեդրոնէն կը բղխի այդ զուլալ և արտասուքի նման ջուրն, որ թերևս անուշահամ լինելուն համար իւր գեղեցկայարմար անունն առած է նախնիքներէն, որոնք նոյն գետոյն նկատմամբ հետևեալ երեք աւանդութիւնքն ձգած են իւրեանց Մշեցի թոռանց։ Ա. «Մուշէն ի Բաղէշ կամ Բաղիշէն ի Մուշ գնացողն այն ժամանակ կը հոգնի, երբ Մեղրագետոյ քովէն անցնելով կը մոռնայ մեղրաջրէն խմելու», որով կամին ասել թէ. Մեղրագետոյ ջրէն խմողն նոյն ճանապարհի նեղութիւնքն չզգար և կամ զգացածն կը մոռնայ։ Բ. «Նոյն գետոյ բղխած տեղին անտակ է», որ թէպէտ և ստոյգ չլինի, սակայն յակն գետոյն նայողին նոյն գաղափար կը տայ առաւելև, վասն զի ջրոյն մի ամփոփարկ տեղւոյ վրայ երկրի արգանդէն ամենայն հանդարտութեամբ և լռութեամբ կապտագոյն (օդոյ ներգործութեամբ) դուրս կը գայ և իւր փոքրիկ լճակին մէջ, առանց աղմկի, դաշտամիջով կ'երթայ յիւր առուն շարունակելով իւր ընթացքն։ Գ. «Մեղրաջուրն կը գայ Ներբովթ լերան գագաթի լճակներէն» (որոյ վերայ կարգին կը խօսուի). սոյն վերջի աւանդութիւնն կը յիշուի գրեթէ համօրէն Տարօնոյ մէջ, իբրև թէ ժամանակին մի հովիւ Ներբովթայ գըլուխն իւր ոչխարներն արածած ատեն, ոչխարներէն մին տեղւոյ լճակին կը մօտենայ, և ջուրը խմելէն յետոյ հովիւը պօռալով ձեռքի դաւազանը կը ձգէ դէպ ի յոչխարն, որ վախնալով լճակի քովէն կը հեռանայ. այս առթիւ դաւազանը կիյնայ ի լճակն, որմէ այլ ևս դուրս հանելն անկարելի կը լինի։ Կ'անցնի մի քանի ամիս, հովիւն իւր դաւազանն, որոյ վերայ յատուկ նշան պէտք է ունեցած ըլլայ, կը տեսնայ ուրիշի մը ձեռք և կ'առնու զայն, առ այս հովիւն հետաքրքիր կը լինի և կիմանայ որ իւր դաւազանն Մեղրագետոյ ջրոյն մէջ լճակին եզերքը գտնուած է եղեր, որով կը հռչակուի բոլոր գաւառին մէջ թէ «Մեղրագետոյ ջուրն Ներբովթայ գլխոյ լճակներէն կուգայ», գետակն տեղէս սկսեալ հարմօրէն կ'ընթանայ զանազան դաշտավայրներէ, և հարաւային և հիւսիսային լեռներէն վազող բազմաթիւ առուակներ ընդունելով կ'երթայ ու կը խառնուի յԵփրատ։

Մեղրագետն իւր լայնածաւալ ընթացքով Մշոյ աշխարհին մէջ ՚ի սկզբէն ցվերջ իւր անցած տեղերու գիւղացւոց հողերու սահմաններէն ո՛ գիտէ քանի հազար քառակուսի մեթր ընտիր և արգաւանդ տեղեր գրաւած է, որոց փոխան ոչինչ ընծայած դարերէ ի վեր և ոչ իսկ յաւիտեան կարող է օգուտ մի տալ իւր բնական դիրքովն, շատ անգամ զինքն հիւրընկալող և շրջապատող դաշտօրէից ազնիւ արտօրայքն ամառուան արևու խեթիւ նայուածքէն չորցած և մրկած կը մարին զըլուխնին ծռելով հակերէն դէպ ի գետն, որմէ, կարծես թէ, ծարաւակէզ մարդոց նման ջուր խնդրելու համար, սակայն գետն բնութենէն իրեն սահմանուած ուղղութենէն բնաւ չկրնար շեղիլ, որ անոնց ջուր տայ, եթէ մարդիկ մրաջանութեամբ բնութեան դէմ մրցելով զիւր ընթացքը չշեղեն յիւրեանց նպատակն։

Մեղրագետէն (Գարասու) կրկին ճանապարհնիս շարունակելով կը մտնենք «Բահվա» ըսուած դաշտաձև հովիտն, որ Բաղիշէն 4 ժամ հեռու է և ունի 4 ժամէն աւելի երկայնութիւն և կէս ժամ լայնութիւն։ Սոյն հովիտ մեծ մասամբ շրջապատեալ է բարձր և ցած լեռներով և բլուրներով, որոց մէջ կան զանազան ուղղութեամբ ձորակներ, յորս կը գտնուին առ հասարակ փրփրկան փոքրիկ գիւղեր, իւրաքանչիւրն բնակուած 6-12 տուներէ, որք ի նախնեաց անտի չունին սովորութիւն հողին վրայ շատ քրտինք թափելոյ. այսու ամենայնիւ իրենց երջանիկ կ'ապրին։ Բահվա կոչուած տեղն Մշոյ, Խնուսայ, Պուլանըխայ, Մանազկերտի և Վանայ երթևեկող կարաւանաց և այլ ճանապարհորդաց ուղին է, որոյ վերայ կան մի քանի ամայի, այլ մեծ և գեղեցիկ քարերէ կառուցեալ ընդարձակ իջևաններ, ուր կ'ապաստանին ճանապարհորդք ձմեռ եղանակին երբ սաստիկ ցրտերէ և բուքերէ կը բռնուին։ Այս կողմեր ձմեռ ատեն ամենէն շատ և սոսկալի ցուրտ և ձիւն ընողն Բահվան է, որոյ մէջ ձմեռուան ուղևորաց շատ տխուր դժբաղդութեանց նմխակաց համարին ճշմարիտ մի իրողութիւն է, և երբեմն իսկ անձիս վերայ փորձն առած եմ մարդոյ մ'ընկերակցութեամբ։

Մշոյ տարիքով նշանաւոր ծերունիք կը պատմեն թէ վերոյիշեալ իջևաններն յատուկ պահապաններ ունեցած են ժամանակին Բահվայի վտանգներէն զգուշացնելոյ ճանապարհորդս ապահովելոյ, և ունեցեր են մանրալաշա կրպակներ ուղևորաց հանգստութեան համար, որ իջևանած ատենը պէտք եղածը գրոհնոյն գնելով։ Այժմ կ'ըսուի թէ նախնի ժամանակաց վտանգներն անհետացած լինելով նոյնահկայ հաստատութիւնքն իւրեանց արժէք կ'որոնցուցին և կը ծառայեն ներկայիս մէջ իբրև որջ վայրի կենդանեաց, որք պակաս չեն մերձակայ լերանց պատճառաւ։

Այսպէս առա Բահվայէն դուրս ելնելով կ'ուղևորինք ի Պաչ-խան, որոյ քովէր ամեն ատեն մի քանի զինուորներ կը կենան 2-3 ամսոյ չափ յապահովութիւն ճանապարհորդաց, և շարունակելով տեղէս 4 ժամէն հասանք ի Բաղէշ քաղաք։

* * *

Բաղէշ, ի հնումն Սալնոյ ձոր, Աղձնեաց նահանգի գաւառներէն մին կը համարուէր, բնակուած այլ և այլ քուրդ պէյերէ, որոց տիրապետութեան տակ կ'ապրէին բնակիչքն։ Երկիրն առհասարակ լեռնային է և ունի բազում ձորափայր, որմէ ծագումն առած կը թուի իւր անունն։ Ձմեռ ատեն երբեմն քամիով ձիւն կը փչէ սաստիկ օդոյ խառնակութեամբ և այս պատճառաւ շատ անգամ խորունկ ձորերու վերին եզերքներն և բարձր լերանց վերին մասերու մէջ՝ շուք ձգող տեղերը ձեան հիւսք կամ տեղական բարբառով [illegible] կը բռնեն իւրեանց բնական դիրքով և նման չէնալ կը մեծնան և երբեմն իսկ կը լինին ահագին լերան մը չափ, յորոյ վերայ ի գարնան երբ տաքութիւնն կը ներգործէ, յանկարծ սարսափելի որոտմամբ կը փլչին վտանգելով կամ թաղելով ամեն ինչ որ իրենց կը հանդիպին (Շատախումնն այս մեծակէն էր, որ ձմեռս տեղի ունեցաւ)։

Երկիրը զուրկ չէ վայրի և ընտանի պտղատու ծառերէ։ Բարձրաբերձ լերանց անմատչելի տեղերուն վերայ դուն ուրեք կը գտնուին հինաւուրց ընկուզի մեծամեծ ծառեր տնկուած ծակաչք ագռաւներէն, որոց համար աւանդաբար կը պատմեն թէ «ագռաւն շատ ագահ է ընկուզի, որով կշտանալէն յետոյ մի քանի հատ կը տանի և կը թաղէ անմատոյց լերանց վերայ հողին տակ, իբրև իրեն պաշար այն ժամանակուան, ուր այլ ևս ծառոց վերայ իր փորը կշտացնել չկրնար ընկուզով։ Թաղուած տեղին ուղած ատեն գտնելու համար նշան կը բռնէ իւրեան այն ամպն, որ կ'երևի յերկինս, երևս ընկուզն տեղւոյն վերայ. երբ ծառոց ժամանակն կ'անցնի, և իւրն պէտք զգայ ընկուզին, կը գայ դէպ ի յիւր ամբարն որոնելով զիւր նշանակած ամպն, որ փոփոխական լինելով չկրնար միշտ մի և նոյն տեղը կենալ, հետևաբար ագռաւն զիւր ամբարած ընկոյզն չգտնելով կը մնայ հողին տակ թաղուած, որ այնուհետև երկրի հիւթովն և երկնից ցօղովը կը բուսնի և կը լինի մեծ ծառ այդ անմատչելի վայրայ մէջ»։

Այս գաւառն ունի պատուական կըլիմայ, զանազան բոյսք և ծաղիկք, թռչունք այլ և այլ, վայրի և ընտանի կենդանիք, կը գտնուին ոսկոյ, արծաթոյ և մանաւանդ բազմատեսակ քարանց առատ հանքեր։ Հանքային Ջրոյ մասին արդէն շատ հարուստ է։ Ամեն անունք որ երկրի ապագային վըրայ մեծ հաւատ ունի, շատ ցաւ պիտի զգայ, երբ կը տեսնէ որ այդ բնական և հնախօսական գանձերն անօգուտ կը մնան թաղուած երկրի խաւերու մէջ անգիտութեան և մասամբ մը քաղաքական խնչ-խնչ պատճառներով։

Սալնոյ ձորի գլխաւոր քաղաքն է այժմեան Բաղէշ (Պիթլիս), որ շինուած է երկայն և մեծ ձորի մը մէջ, որոյ երկայնութիւնն հարաւէն ի հիւսիս գըրեթէ 2 ժամ կը տևէ, իսկ լայնութիւն 1/4 ժամ հազիւ. մէջ տեղէն կ'ընթանայ գետ մի, որոյ երկու եզերքներէն սկսեալ տներն աստիճանաբար կը բարձրանան դէպի վեր, ուր կը գտնուին ընդարձակ տներ, մանաւանդ Տաճկաց վերաբերեալք։ Տներն առ հասարակ երկյարկ են և ամենքն առանց բացառութեան, շինուած են տեսակ մը թխագոյն քարէ, զոր [illegible] կ'անուանեն, որ շատ դիւրաւ գլխատաշ, դիմացկուն և իւր ծակոտկեն խիստ թեթև ծանրութեամբ և երբ մուրճ վրան զարնուի խուլ ձայն մը կը հանէ։

Տներն կառուցեալ են երկյարկ և քիչ ճաշակաւոր, այլ գեղեցիկ ու զըւարճալի պատշգամներէ շրջապատեալ։ Աստ կայ հին բերդ մը նշանաւորութենէ զուրկ։

Սոյն քաղաքի տեղը նախապէս ամայի երկրին լեռնաձոր կը թուի լինել և ժամանակի ընթացքին մարդիկը բնութեան դէմ մրցելով յաղթանակն տարած են այսպիսի շինութեանց հաստատութեամբք։

Բնակութեանց պատուհաններու առջև նստողն մեծ հաճոյք կ'զգայ դուրս նայելէն, վերջապէս Բաղէշ քաղաք, հակառակ իւր բնական դիրքին, շատ զըւարճալի մի տեղի է, ունենալով հանդերձ պատուական օդ և ջուր։

Քաղաքիս բնակչաց թիւն երբեմն 20,000 տան մօտ եղած է, սակայն 150-160 տարի առաջ տեղի ունեցած սաստիկ խռովութեանց և սովերու պատճառաւ ցիր ու ցան եղած են յայլ և այլ տեղիս, այժմ 3,500 տան չափ չափ կը հաշուին, յորոց 1,100-1,200 տուն Հայ և մնացածն Տաճիկ են։

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

(64)

ԱԼՊԷՐ ՏԷԼՊԻ

ՄԱՐՔԻԶՈՒՀԻՆ

15

կնդիրներն ինքնին դերասաններն էին այդ եղերերգին։ Պ. Ֆօրէ իւր բացատրութիւններն աւելի յաժբար շարունակեց, որպէս զի իւր օրինական յայտարարութեանց մէջ նսեմ բան մը չմնայ։

— Ինչո՞ւ Պ. Սորպիէ ինքզինք սպաննեց։ Ասոր պէտք չէ իսկ հոգեբանական մեկնութիւն մը փնտռել։ Այդ անձն ինքնին տուած է մեկնութիւնը։ Քանզի ես ինքն էի այն ժամանակ քննութիւն բացողն ի Ֆօա։ Դուք հինգ տարու էիք, Պարո՛ն Մաքսիմիլիէն։ Դուք ամենէն առաջ երևան հանած էիք ձեր հօր անձնասպանութիւնն՝ առաւօտուն անոր սենեակը մտնելով։ Ձեր աղաղակէն ծառաներն հոն դիմեր էին։ Ժողովուրդն այս համոզումն ունի թէ՝ երբ մեռեալ մը գտնուի, իսկոյն ոստիկանութեան իմացնել պէտք է։ Եթէ նոր կախուած մարդու մը պատահին, զայն կենդանացնելու իսկ փորձ չեն ըներ։ Ժամ մը յետոյ ես հոն հասայ քննիչ դատաւորին հետ։ Հարիւրապետին գրասեղանին վրայ գրաւոր յայտարարութիւն մը կար անդողդող ձեռքով գրուած, և գրեթէ սա խօսքերը կը պարունակէր. "Կ'սպաննեմ ես զիս, վասն զի կինս զաւակ մը պիտի ծնանի որ օրինաց համեմատ իմս պիտի լինի։ Չեմ համարձակիր դատ բանալ, որ յետոյ զիս ամչցնէ ուրիշոյս առջև։ Ուստի լաւագոյն կը համարիմ մեռնիլ։" Այս թուղթ անշուշտ Ֆօայի դատարանին դիւանատան մէջ կը գտնուի։

Եւ դառնալով առ Պ. Տանկլար, ըսաւ Պ. Ֆօրէ.

— Դուք ժամանակաւ կարդացիք զայն, Պարո՛ն, ճիշդ չէ՞ ըսածս։

— Այո՛, ըսաւ ծերունին պարզապէս։

Իսկ Մաքսիմիլիէն կ'ուլար, իւր հօր մահուան եղերերգը վերակենդանանալով իւր մտաց առջև։ Կը փակէր աչերն, և կը տեսնէր այն չարաշուք սենեակն, ուր իւր հայրը գտած էր՝ գլուխը ջախջախած։ Յետոյ կը յիշէր ամենուն վրայ տիրած սարսափն, երթևեկութիւններն, իւրաքանչիւրին մեկնութիւնները, դատական իշխանութեան պաշտօնեայներն, և իւր լքեալ վիճակը, տանը մէկ խորշն ապաստանած առանձին։ Յստակապէս կը նշմարէր, իւր յիշողութեան պայծառութեամբ, իւր հաւուն հետևեալ օրը գալն և խեղճ մեռեալն իւր վերջին բնակարանը փոխադրել տալը։ Այն փոքր տղան ինքն էր։ Եւ այսօր չափահաս այր եղած, այն սոսկալի անցքերուն իւր առջև զարթուցումը կը տեսնէր։ Միտքը կը բերէր ինչ որ այդ հաւն ըրած էր իրեն համար։ Պ. Տանկլար՝ հռչակաւոր ճանապարհորդին ձեռքէն բռնած էր, ինչպէս որ ժամանակաւ լքեալ որբին ձեռքէն կը բռնէր։ Մին ալ միւսին պէս կը պաշտպանէր։ Տղան պաշտպանելէ յետոյ՝ չափահաս այրը կը պաշտպանէր։ Մաքսիմիլիէն ոտքի վրայ ելաւ և իւր հաւն համբուրելով.

— Շնորհակալ եմ. . . ըսաւ։

Պ. Ֆօրէ շարունակեց.

— Ներեցէ՛ք, կը խնդրեմ ձեզնէ, Պարո՛ն, այս դըժընդակ յիշատակները զարթուցանելուս համար. բայց պէտք էր։ Ձեր հայրը մեռած լինելով ծննդեան պահուն, ո՞վ պիտի դատ բանար կամ բողոքէր։ Ձեր խընամակալն, այն է Պ. Տանկլար։ Ինչո՞ւ չըրաւ։ Վասն զի հարիւրապետը չէր ուզեր դատի դիմել, որպէս զի գայթակղութիւնը չծանրանայ։ Ո՛չ. վասն զի դատն իրականութեան վրայ կը բացուի և ոչ ենթադրութեան։ Ո՞ւր էր Քալթերին Ժուվ. ի՞նչ եղած էր. Ֆրանսայի ո՞ր անկիւնը կը ծածկէր իւր ծննդաբերութիւնը։ Ֆըրանսայի մէ՞ջ էր ինք։ Եթէ հոն չէր, աշխարհի ո՞ր անկիւնն էր։ Պ. Տանկլար ասոնք չգիտնալէ զատ՝ չէր գիտեր իսկ թէ ծննդաբերութիւնը գոյութիւն ունէ՞ր։ Ենթադրենք թէ դատ բանար, դատարանը պիտի պատասխանէր. "Քաղաքային վիճակի ուղղութի՞ւն կը խնդրէք։ Շատ լաւ. ցուցէք մեզ այդ ուղղելի քաղաքային վիճակն։" Ենթադրութիւն մը չջնջուիր. վարկած մը չոչնչացուիր։

Այս ամենը բացորոշ և կենդանի էր։ Եղերերգը մարմին կ'առնուր, ապացոյցներն ապացոյցներու վրայ կ'աւելնային մեքենայի ճշդութեամբ։

— Երբեմն Պ. Տանկլար մէկ բան մը միայն ունէր ընելիք. Սպասել։ Վտանգաւո՞ր էր այս, երբոր 317 յօդուածը կ'ըսէ. "Ժառանգներն երկու ամիս ժամանակ պիտի ունենան տղու մը հարազատութիւնը ժխտելու համար։" Ո՛չ, վտանգաւոր չէր. վասն զի նոյն յօդուածը կ'աւելցնէ. ". . . Հաշուելով այն ժամանակէն, ուր այն տղան հօրն ինչքը ժառանգել ուզէ. . ." Շատ լաւ։ Բայց շատ երկար սպասելով կանխագրաւման կրնային բախիլ. ո՛չ թէ ձեր անչափահասութեան ժամանակ, Պարո՛ն Մաքսիմիլիէն, որովհետև կանխագրաւումն անչափահասներու դէմ չկրնար գործադրուիլ. Այլ, յետոյ, երբոր դուք չափահաս լինէիք։ Այսինքն այժմ։ Կը հասկնամ որ խնդիրը կնճռոտ է. վասն զի վերջապէս շատ չանցած քանի տարին կը բոլորի այդ անցքէն անցնելէն ի վեր։ Եւ այսչափ երկար ժամանակէ մը յետոյ, երբոր դուք կենաց մէջ մտաք, ձեր ժառանգի բնական իրաւունքները գործադրելու պիտի ձեռնարկէ՞ք։ Անշուշտ անկեղծ էք դուք, անշուշտ չէիք գիտեր Քալթերին Ժուվի ըրած սուտ յայտարարութիւնն։ Արդարև հաւանականութիւն կայ որ այս դատը շահի՛ք. բայց հաւանականութիւն ալ կայ որ կորսնցնէք։

Պ. Ֆօրէ նորէն կանգ առաւ։ Կարծես թէ հաճոյք կ'զգար խնդրոյն չայլեկութիւնն աստիճանաբար աւելցնելէ։ Եւ սակայն իւր դիտաւորութիւնն ուրիշ բան չէր, բայց միայն իւր օրինական բացատրութիւնները բացարձակապէս յստակ և բացորոշ ընել։

— Յոյժ ծանր գործ է այսպիսի դատ մը։ Անշուշտ, ներկայ պարագային մէջ երկու դատաւորք պիտի համաձայնին։ Երբոր Պ. Մաքսիմիլիէն Տանկլար մէկ կողմէ ըսէ թէ "Թանտրէ մարքիզուհին Սորպիէ հարիւրապետին դուստրը չէ," Թանտրէ մարքիզուհին ալ միւս կողմէ պիտի պատասխանէ թէ "Պ. Մաքսիմիլիէն Տանկլար իրաւունք ունի. Սորպիէ հարիւրապետն իւր հայրը չէ"։ Նոր կացութիւն մը, ուր երկու ոսոխք իրարու հակառակ չեն, ուր դատախազ և դատելի համամիտ են, ուր օրինաւոր որդին կը բողոքէ իւր հարազատութեան դէմ և իւր անհարազատութիւնը կը պահանջէ։ Բայց հաճեցէք գիտել որ երկուքդ ալ քաղաքային վիճակի ուղղութիւն կը խնդրէք։ Արդ, ձեր երկուքին ալ քաղաքային վիճակը բնաւորեա՞լ է։ Դուք, Պարո՛ն Մաքսիմիլիէն, Սորպիէ ծնած էք, բայց օրինական որդեգրութեամբ մը Տանկլար կը կոչուիք։ Դուք ալ, Տիկի՛ն մարքիզուհի, Սորպիէ ծնած էք, և հրամանագրի մը հաճոյակատարութեամբ Մորէր կը կոչուիք։ Դատաւորներուն գիտնալու բանը չէ թէ դուք այս խնդրոյ մէջ ո՞րչափ շահ ունիք։ Չեն փնտռեր թէ ինչո՞ւ համար մին դատ կը բանայ և միւսը կ'ընդունի դատը։ Դատաւորք զայն միայն կը տեսնեն։ Այր մ'և կին մը, չկրելով այն անունը զոր պարտին կրել, քաղաքային վիճակի երրորդ փոփոխում մը կը պահանջեն։ Խոստովանեցէք թէ յոյժ խառնաշփոթ գործ մ'է այս։ Գիտցէք նաև թէ դատաւորք այս խնդիրներն յոյժ փափուկ կը համարին։ Պիտի տեսնեն որ օրէնքէն փախուստ տրուած է միշտ և տակաւին փախուստ տալ կ'ուզուի։ Վկայեցէք ձեր հոգւոյն և խղճին թէ իրաւունք պիտի ունենան։ Ի զուր պիտի ըսէք դուք անոնց թէ զիրար կը սիրէք և զիրար ամուսնութեան առնուլ կ'ուզէք։ Ձեր ամուսնութիւնն ապառնի է, և անոնց վճիռը ներկայ։ Գիտէ՞ն որ այդ ամուսնութիւն պիտի կա-

(Շարունակելի)

Հայք ունին 4 հաստատուն եւ բաւական գեղեցիկ եկեղեցի, յորոց իւրաքանչիւրն ունի իւր ծխական մասնաւոր վարժարանն։ Աստ կայ բարձրագոյն Նախակրթարան մը Միացեալ ընկերութեանց վերաբերեալ։ (Տեղւոյս կրթական կողմանց վերայ խօսելոյ նիւթեր շատ ունիմ, բայց յայլում նուագի թող տալու հարկադրեալ եմ։)

Քաղաքիս բնակիչքն առ հասարակ կ'զբաղին վաճառականութեամբ զանազան աստիճաններով եւ Հայոց միջին եւ ստորին կարգերը բազմաթիւ գիւղերու մէջ կրպակներ եւ առեւտրական գործեր ունին, իրենք աշխատող, ժիր, ճարտար եւ յամենայնի վստահելի են (աննշան բացառութեամբ)։ Բաւական բարուք նիւթական վիճակի տէր են եւ ունին մի քանի նշանաւոր վաճառականք, յորս կը յիշուին Խաչ-Մանուկեան, Շողիկեան, Քէնտէրեան եւ Մխճեան եղբարքըն, որ տեղւոյս թէ Հայոց եւ թէ միանգամայն Տաճկաց պատիւ կը բերեն իւրեանց դիրքովն. չմոռնամ ըսելոյ որ քաղաքիս սոյն վերջին տարուան հրչակաւոր հրդեհն փոքր հարուած չը տուաւ տեղւոյս բոլոր Հայոց նիւթական վիճակին։

Բաղիշոյ առեւտուրն բաւական կենդանի է եւ արդէն Հայաստանի վաճառաշահ քաղաքներէն մին կրնայ համարուիլ։

Տեղւոյս Հայոց մի մասն եւս սովորական արհեստներով կ'զբաղի, յորս կտաւագործութիւնն մեծ տեղին կը գրաւէ, վասն զի կտաւէն ամենամեծ քանակութեամբ կը ներկուին (տուրունով) կարմիր, զոր չէչ կ'անուանեն, նոյնպէս եւ չիթ կը պատրաստեն։ Սոյն երկու տեսակ հաստ կտաւեղէնքն թէ աժան եւ թէ խիստ դիմացկուն են։ Հայաստանի հարիւրաւոր գիւղօրէից արք եւ կանայք սոյն տեղական նիւթերէն կը հագնին։

Քաղաքիս չուրջը կան 4 հաստատուն վանօրայք, որք են Ա. Ամրտօլու (Ամրդօլոյ) Ս. Յովհաննէս. Բ, Կոմաց Աստուածածին. Գ, Ախեվու Աստուածածին. Դ, Խնդրակատար Աստուածածին։

Սոյն 4 վանքերէն առաջինն կառուցեալ է քաղաքիս մէկ ծայրն եւ փառաւոր մի անցեալ ունեցած իւր գրական վարդապետներով եւ ծաղկեալ միաբանութեամբ։ Ներկայիս մէջ իւր բոլոր փառքերն չիջած են եւ յիշատակութեան արժանի թանգարան մի ունի, ուր կը պահուին բաւական թուով զանազան ձեռագիրներ, որք կը գտնուին «երեսփոխանի» մը տրամադրութեան տակ։

Իսկ միւս երեք մենաստաններն, որ քաղաքէն 1/2-2 ժամ հեռու են, կը կառավարուին մասնաւոր վանահարց ձեռամբ, սակայն մեղք որ հին գրական կեանք չունին եւ ոչ իսկ ներկայիս մէջ Ազգի բարոյական կողմանց ծառայելոյ դիրքի մէջ են։

Կը մեկնիմք քաղաքիս արեւելեան հարաւային ուղղութեամբ դէպ ի Սղերդ։

Մ. Կ. ՄԻՐԱԽՈՐԵԱՆ

ՄԱՔՐՈՒՀԵԱՆ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԷՇԻՔԹԱՇ

Տէր.

Վարժարանիս երկսեռ Ուսանողաց տարեկան հարցաքննութիւնք տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ Օգոստ. 25, հինգշաբթի օրէն մինչեւ Օգոստ. 31 Չորեքշաբթի օր, ըստ հետեւեալ կարգացուցի.

25 Օգոստ. Եշ. Կրօնագիտութիւն և Ս. Գրոց Պատմութիւն.
26 Օգոստ Ուր. Թուագիտ. Գրահաշիւ և Երկրաչափութիւն.
27 Օգոստ, Շբ. Գաղղիերէն լեզու.
28 Օգոստ. Կիր. Հայերէն և Թրքերէն լեզուք.
29 Օգոստ. Բշ. Աշխարհագր. Տիեզերագր. և Տօմարակ.
30 Օգոստ. Գշ. Ազգային և Հին Պատմութիւնք.
31 Օգոստ. Դշ. Նախասրահից կարգաց քննութիւնք.

Գեղեցկագրութիւնք, Գծագրութիւնք և Աշխատագործութիւնք ի տես.

Քննութիւնք կսկսին առաւօտեան ի ժամ 2 և կը տեւեն մինչ 9 1/2։

Յետ հարցաքննութեանց Սեպտ. 4, կիւրակէ օր, Ս. Եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարի երկսեռ Ուսանողաց մրցանակաց բաշխման հանդէսն, սկսեալ ի ժամ 7։

Հոգաբարձութիւնս պատիւ ունի խնդրել Ձեր Ազնուութենէ զի բարեհաճիք Ձեր և Ձեր ազնիւ ընտանեաց և բարեկամացներկայութեամբ պատուել զինքն և քաջալերել զուսանողս, որոյ վասն մատուցանելով Ձեզ կանխաւ մեր շնորհակալեաց հաւաստիքն։ Մնամք յարգանօք

ի Դիմաց Հոգաբարձութեան
Վ. Ատենադպիր Ատենապետ
Մանուէլ Փափազեան Ալէքսան Խօրասանճեան
22 Օգոստ 1883

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ՄԷԶՊՈՒՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանս որ հաստատեալ է 1865 հոկտ. 1, իւր ծոցէն ընծայած է Ազգին բազմաթիւ պատանիք եւ պատանուհիք, որք յաւէտ պատիւ բերած են իւրեանց կրթական յարկին։ Եւ յորմէհետէ սոյն Հաստատութիւն փոխադրեալ է յ'Իւսկիտար եւ միայն աղջիկ տղայոց յատկացեալ, յառաջիկայ 1 սեպտ. կը թեւակոխէ իւր հինգերորդ շրջան։

Ով ոք կը փափաքի իւր դուստրն տեսնել զարգացուն ազգային ջողմիտ կրթութեան եւ ուղիղ բարոյականի շնորհքներով, կարէ վստահաբար յանձնել զնա Վարժարանիս՝ որ ոչ նուազ հոգածութեամբ կը հսկէ նաեւ ուսմանց եւ առողջութեան մանկտուհւոյն։ Ծրագիրն ուսմանց կը տրուի վարժարանէն, ուր Տնօրէնութիւնն պատրաստ է ամէն օր ընդունել առ ինքն դիմողներն։

Վարժարանիս վերամուտ օր է ամսոյս 29 բշ. Աշակերտուհիք պարտաւոր են նոյն օր անպատճառ գտնուիլ ի վարժարան։

Հիմնադիր–Տնօրէն
7—4 Մ. Ս. ՄԷԶՊՈՒՐԵԱՆ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Քաղկեդոնի Մխիթարեան վարժարանն սեպտեմբեր 5ին պիտի ըսկըսի իւր ուսման ընթացքը։ Ծնողք եւ խնամակալք որ կը փափաքին իրենց զաւակունքն յանձնել վարժարանիս, կրնան այս օրերս (բացի հինգշաբթի օրերէն) գալ խօսակցիլ Նորա մեծաւորին հետ, որ պատրաստ է զիրենք ընդունելու օրուան որ եւ իցէ պատշաճ ժամերուն։

Հ. ԱԲ. Վ. ՃԱՐԻ
Մեծ. Մխիթարեանց

ԱԶԳ

Ճ. Տ. Ծանէթթոյի պանքան ամեն տեսակ փոխանակութեան գործեր կ'ընէ, զանազան տէրութեանց ամեն տեսակ արժէթուղթերը կ'առնու կը վաճառէ, կտրօններ կը զեղչէ, միանգամայն Սեպտեմ. 20/1ի համար ի վաճառ դրած է Աւստրիական Կարմիր խաչի փոխառութեան տոմսակներն ի գին 5 ֆրանքի, շահող մեծ բաժինն 100,000 ֆր., ինչպէս նաեւ Յունաստանի ազգային փոխառութեան տոմսակներն ի գին 16 գրուշի մէճիտ, երկու տոմսակներն ի միասին 40 գրշ. ի կը վաճառուին. այս դոյզն գումարով մարդ ամենայաջող պարագային մէջ կրնայ 350,000 ֆր. շահիլ։

Այս տոմսակներէն առնել փափաքողք որոշեալ ժամանակէն առաջ պէտք է դիմեն իմ գրասենեակս, Ղալաթիա, Քոմիսյըն խան, թիւ 18։

Ճ. Տ. ԾԱՆԷԹԹՈՅ

ՏՕՔԹԷՕՐ Մ. ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել Արգոյ հասարակութեան՝ որ այս անգամ Սամաթիա Սուլու Մանասթըր փողոցը Թաշ պազարի կից տունն եկած ըլլալով, բաց ի ուրբաթ օրերէ ամեն օր առաւօտները մինչեւ ժամը հինգ եւ կէս օրէն վերջը ժամը ինինէն մինչեւ երեկոյ տունը պիտի գտնուի։ Ուրբաթ օրերը ժամը 6էն մինչեւ 9 իրեն դիմող հիւանդք ձրիապէս պիտի դարմանուին։

15—10

ԻԼԱՆ

Ճէնուպը ճէնապը միւլիւքեանէ մուայէնամը իչուն պիր սէնէլիք օյարաք միւպայեա օլունաճաք օլան 576,000 գըյէ Սիպիր եաղընըն իթասընա թալիպ օլանլարըն վէ չէրայիթի անլամաք իսթէյէնլէրին հէր կիւն լէվազըմաթը ուշումիյէ տայիրէսինէ կէլմէլէրի։

ԲԱԲԱՅԱՆԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվըրբուլի, Միջերկրականի և Օտեսայի մէջ կանոնաւորապէս բանող

ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այա Սոֆիա	3,000	
Արարատ	2,500	Ռոճըրս
Արմենիա	2,500	Քրուիքշանք
Լատինիա	2,500	Ուիլքս
Մաւրիտանիա	3,500	Մարշ
Բոսֆորիա	2,800	Ֆօթըրճիլ

Բոսֆորիա շոգենաւն եկաւ։

Այս շոգենաւք կին [illegible] ալ ունին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամեն դիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ, ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալք

ՀԱՄԱՌՕՏ
ՆՈՐ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ի պէտս ուսման դպրոցաց

Երկասիրեաց Հ. Հմայեակ Վ. Պալիկեան

ի Մխիթարեան Ուխտէն

Արդէն իսկ բազմածանօթ է գրուածիս հեղինակն թուաբանական ուսմանց վերաբերեալ զանազան ընտիր երկասիրութիւններով, որոց մէջ ուսումնական ամենաճիշդ, համառօտ եւ պարզ բացատրութեանցն համար՝ ընդհանուր գովեստ ընդունած է։

Իւր բազմաշխատ եւ արդիւնալից կեանքն կնքելէն առաջ, զոր կրնանք ըսել ուսուցչութեամբ մաշեցուց, ուսումնասիրաց յորդորանօք յօրինեց այս համառօտ, յստակ բացայայտ եւ դիւրահասկանալի թուաբանութիւնը։ Գործոյն պիտի տեսնեն դիւրաւ այս դասագրքին առաւելութիւնքն համեմատութեամբ ուրիշ թուաբանութեանց։

Գինն ալ դիւրամատոյց է. Ֆր. 1.75։

Կը վաճառի ի Սեղբոս խան, եւ ազգային գրավաճառաց քով։

ՖՐԷՏ, ԼԷՅԼԱՆՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որ կանոնաւորապէս կը բանին Լիվըրբուլի և Արեւելքի մէջ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալճէրիան	2,500	[illegible]	3,700
[illegible]	2,500	[illegible]	3,700
Անտալուզիան	2,500	[illegible]	3,700
Արաբիան	2,500	Իպէրիան	5,500
Ասսիրիան	3,700	Իլլիրիան	5,500
Պոլիվիան	6,000	Իստրիան	5,500
Պուլկարիան	6,000	[illegible]	2,200
Քասթիլիան	800	[illegible]	2,500
Սայփրիան	2,000	Լիսպոն	800
[illegible]	700	Օփօրթօ	700
Էճիփշըն	3,700	[illegible]	3,800
[illegible]	3,700	Վէնէշըն	6,800
[illegible]	3,700	[illegible]	6,800

Ալճէրիան շոգենաւը, Նաւապետ Լօռանսօն, երէկ մայրաքաղաքս հասաւ։

Շաբաթական շոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվըրբուլի եւ Պոսդընի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեղուկէ զատ ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակագներով.

Ուղեւորներու համար ամեն դիւրութիւն կ'ընծայուի.

Աւելի մանրամասնութեանց համար

դիմել առ ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆԴԷՆ
Գործակալ
թիւ 34, 35, 36, Եէնի
Միւէքէթ խան, Ղալաթիա

Նաւատէրք, Պարոնայք Ֆրէտ, Լէյլանտ եւ ընկ. Լիվըրբուլ

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվըրբուլի և Միջերկրականի միջեւ բանող շոգենաւք

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանթարա	4,200	[illegible]	3,000
Ֆարօս	4,000	Նեֆթիս	3,000
Օսմանլի	4,000	[illegible]	3,000
Սեզոստրիս	3,250	Իզիս	2,600
Թեպէ	3,250	[illegible]	1,700
Մեմֆիս	3,250	Լոթըս	800
Նէյլ	3,250	[illegible]	800
Մարեոթիս	3,250	[illegible]	750

Նեֆթիս շոգենաւը, Նաւապետ Հոլ Լիվըրբուլէ եկաւ զանազան վաճառներով։

Վերոյիշեալ շոգենաւք շքեղապէս յարդարուած են ճանբորդներու համար։

Դիմել առ Ժ. Թ. ՌՈՒԻԹՈԼ եւ ԸՆԿ.
Գործակալք
Մէյտանճըգ սօգագ, Պոլիս
Տնօրէնութիւն, Լիվըրբուլ,
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ.
31, Ճէյմս Սթրիթ, Լիվըրբուլ.

Գործակալութիւնք

Աղեքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ Ընկ.
Պէյրութ	Յ. Բալթթարաքի
Կ. Պոլիս	Յ. Վ. Ուիթոլ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվէրթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իմոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Իսքէնտէրուն	Լէվի, Ֆրանք եւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ք. Ուիթալ եւ Ընկ.
Շիրա	Ն. Ք. Բէգտրօքուլօ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ

ՆԻՔՕԼԱՔԻ ԱՆՏՐԻՕՄԷՆՕ

—о—

Սուլթան Պայազիտ, Թիւ 99

Ինն տարիէ ի վեր հաստատուած է. ինք ալ քսան տարիէ հետէ կ'աշխատի այս արուեստի մէջ։ Այս անգամ Եւրոպայէն ընդունած է ամեն տեսակ տեսարաններ պարունակող վարագոյրներ, [illegible], [illegible], և լուսանկարչական արուեստի նորագոյն գիւտերը. կարող է նաեւ ամպոտ ժամանակաց մէջ նոյնչափ պայծառ լուսանկարներ հանել որչափ արեւափայլ օրեր. Նաեւ 50-60 անձի կրուպ լուսանկարներ կը հանէ։ Գիները չափաւոր են. Յաճախորդք ամեն կերպիւ գոհ պիտի լինին։

30—25

ՔԻՒՆԱՐՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որք ամեն տասն օրը անգամ մը կը բանին Լիվըրբուլի և Միջերկրականի միջեւ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Օրէկոն	7,000	Մալթա	3,000
Ատլաս	3,000	Մարաթոն	2,500
Ալէփփօ	3,000	[illegible]	2,500
[illegible]	4,600	[illegible]	5,000
[illegible]	3,800	[illegible]	3,200
Պալմիրա	2,500	[illegible]	3,000
[illegible]	1,200	Սէրվիա	7,800
Սեֆալոնիա	5,000	Սկիթիա	4,600
Քաթալոնիա	4,700	[illegible]	3,000
Շերպուրկ	2,000	Սամարիա	3,000
[illegible]	2,500	Սիտոն	3,000
Կալլիա	4,000	Թարիֆա	3,000
Քէտար	2,500	[illegible]	2,500
Մարոքքօ	3,000		

Սիտոն շոգենաւը, Նաւապետ Բիւրտոն, Լիվըրբուլէն եկաւ զանազան վաճառքներով, եւ ընդ փոյթ հոն պիտի երթայ։

Ստորագրեալս արտօնութիւն ունի ճանբորդ եւ վաճառք ընդունիլ Նիւ Եորքի եւ Պոսդընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ-Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով։

Դիմել առ

ԹՈՄԱՍ Չ. ՃՈԼԻ, Գործակատար.
Թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան Ղալաթիա։

Ն. ԲԱՔԷ ԷՆԷ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի և Բաթումի միջեւ կանոնաւորապէս բանող

Մեկնում Մարսիլիայէն ամեն տասն եւ հինգ օրն անգամ մը չորեքշաբթի օրերը։

Ուղղակի և արագ ուղեւորութիւն

Տրապիզոն, Պաթում եւ Փոթի պիտի երթայ Լ'Արտէն շոգենաւն, որ օգոստ. 29ին Մարսիլիայէն եւ սեպտ. 5ին Կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լը Մէօզ։

Նաւողչէքի, ուղեւորութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն
ԼՈՐԱՆ ՐԸՊՈՒԼ
Մումհանէ փողոց, թիւ 114

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 23 օգոստ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

(Օսմ. ոսկին 100 գրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, դրշ. 110, առ Անգլ. լիր.
Փարիզ 3 » Ֆր. 23 առ Օսմ. լիր.

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

Օսմ. Քօնս. գոցուեցաւ (գ. կ.)		11,26
բացուեցաւ		11,25
կէս օրին		11,25
Եգիպտ. միաց. բաց ոսկի (գ. կ.)		78,25
	Անգլ. լիր	
Սօսիէթէ Ժէնէրալ 6		4,22
» Օթօման		4,10
Կ. Պոլսոյ Պանքան		8,10
Քրէտի Ժէնէրալ 6 %	Օսմ. լիր	7,37
Փոխ. 1863 (Մուլ. ա.) 6 %	Ֆր.	70
» 1865 » %		64
» 1869 (Բինար) 6 %		57,
» 1872 (Պօն տիւ Թրէզօր)		20,
» 1873 (Բինար) 6 %		51
Ռումէլիի երկաթուղի		52
Լաւրիում	(գ. կ.)	150
Թրամուայ	Օսմ. լիր	335
Թղթադրամ	»	1085
Հէվալէսիզ		30
Րէմօր	——	—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 գրշէն)	Ղրշ.	
Անգղիական ոսկի	110	8
Գաղղիական »	87	33
Բօյ	90	10
Գրիմից	51	20
Գառաշօն թուղթ (գաբիք)	914	
» արծաթ (նոր)	90	10
Մէճիտիէի տարբերութիւն	108	
Վեցնոց	103	35
Հինգնոց	103	32
Մէթալիք	100	20

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 4 սեպտ.

Անգղ. Քօնս.		100 1/2
Օսմ. »		10 1/4
Փոխ.	1865	13 1/4
»	1869	11 3/8
»	1871	71 3/4
»	1872	19
»	1873	10 1/4
»	1877	84 1/4
Պանք Օթօման		19 1/4
Ռուս. փոխ. 73ի		86 1/4
Եգիպտ. միացեալ		70 3/4
» արտօնաւոր		93 5/8
Տայրա Սանիէ		69 3/8
Փոխ. Ռօչիլտ		91 1/2
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ		

Փարիզ 4 սեպտ.

Գաղղ. Քօնս. 4 1/2 0/0	108,55
» » 3 0/0	79,90
Օսմ. Քօնս.	10,65
Փոխ. 1865 Ֆր.	
» 1869	59
» 1873	52
Օսմ. Երկաթուղի	51,62 1/2
Պանք Օթօման (գ. կ.)	739,37 1/2
Քրէտի Լիօնէ (գ. կ.)	570,
Ռուս. փոխ. 5 առ 0/0 (1877)	93 3/4
» » Արեւելեան	—
Իտալ. Քօնս.	90 65
Եգիպտ. միացեալ	358,75
Փոխնկագիր Լոնտրայի վրայ	25,34

Վիէննա 4 սեպտ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	119,95
Ռումէլիի երկաթուղի	24,

ԿԷՍ ՕՐ 5,26

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԻ

Սկսեալ 1 Յունիս (Ն. Տ.) 1883, մինչեւ նոր տնօրէնութիւն

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷ

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ									
	0	4	2	6	8	10	12	14	16	18
	Առաւօտ									
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Կ. Պոլիս . . . . Երթ	6 21	6 50	7 15	7 45	8 20	8 47	9 40	10 15	11 19	11 53
Գում-գաբու	6 31	7	7 27	7 55	8 30	8 57	9 49	10 25	11 29	12 3
Եէնի-գաբու				7 59			9 53	10 29	11 33	12 7
Տավուտ փաշա				8 2			9 56	10 32	11 36	12 10
Սամաթիա				8 7			10 1	10 37	11 41	12 15
Եէտի-գուլէ	6 40	7 11	7 41	8 14	8 42	9 5	10 4	10 42	11 46	12 18
Մաքրիգիւղ	6 50	7 21	8	8 27	8 54			10 53	11 59	
Այ-Ստեֆանոս			8 14	8 37	9 4			11 3	12 10	
Քիւչիւք-Չէքմէճէ ժամ.			8 25						12 19	

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ												
	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38	40	60	62
	Իրիկուն												
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Կ. Պոլիս . . . . Երթ	1 36	2 8	2 40	3 17	3 50	4 25	4 58	5 27	5 54	6 23	6 59	7 31	
Գում-գաբու	1 46	2 18	2 50	3 27	4	4 35	5 8	5 37	6 4	6 33	7 9	7 41	8 20
Եէնի-գաբու	1 50	2 22	2 54	3 31	4 4	4 39	5 12	5 42	6 8	6 38	7 14	7 46	8 25
Տավուտ փաշա	1 53	2 25	2 57	3 34	4 7	4 42	5 15	5 45	6 11	6 41	7 17	7 49	8 28
Սամաթիա	1 58	2 30	3 2	3 39	4 12	4 47	5 20	5 50	6 16	6 46	7 22	7 54	8 33
Եէտի-գուլէ	2 1	2 35	3 5	3 45	4 15	4 53	5 23	5 56	6 19	6 53	7 25	7 59	8 36
Մաքրիգիւղ		2 46		3 57		5 5		6 08		7 6		8 9	
Այ-Ստեֆանոս		2 56		4 7		5 15		6 18		7 18			
Քիւչիւք-Չէքմէճէ ժամ.										7 27			

ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԷՆ Կ. ՊՈԼԻՍ

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ										
	3	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23
	Առաւօտ										
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Քիւչիւք-Չէքմէճէ Երթ			7 2								
Այ-Ստեֆանոս			7 13		8 17	8 43		9 17			11 23
Մաքրիգիւղ	6 3	6 57	7 25	7 59	8 29	8 54		9 28			11 35
Եէտի-գուլէ	6 14	7 9	7 39	8 12	8 41	9 6	9 15	9 39	10 9	10 45	11 47
Սամաթիա	6 19	7 13	7 43	8 16	8 45		9 19		10 13	10 49	11 51
Տավուտ փաշա	6 24	7 18	7 48	8 21	8 50		9 24		10 18	10 54	11 56
Եէնի-գաբու	6 27	7 21	7 51	8 24	8 53		9 27		10 21	10 57	11 59
Գում-գաբու	6 32	7 26	7 56	8 29	8 58	9 15	9 31	9 49	10 26	11 1	12 4
Կ. Պոլիս . . ժամանում	6 40	7 34	8 4	8 37	9 6	9 23	9 39	9 57	10 34	11 9	12 12

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ													
	25	27	29	31	33	35	37	39	61	63	65	1	67	69
	Իրիկուն													
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Քիւչիւք-Չէքմէճէ Երթ		1 27										6 38		
Այ-Ստեֆանոս		1 37			3 20		4 27		5 30		6 28	6 51		
Մաքրիգիւղ		1 50			3 31		4 39		5 42		6 39	7 5		
Եէտի-գուլէ	1 28	2 2	2 34	3 11	3 44	4 20	4 52	5 28	5 55	6 24	6 53	7 26	7 58	8 43
Սամաթիա	1 32	2 6	2 38	3 15	3 48	4 24	4 56				6 57			
Տավուտ փաշա	1 37	2 11	2 43	3 20	3 53	4 29	5 1				7 2			
Եէնի-գաբու	1 40	2 14	2 46	3 23	3 56	4 32	5 4				7 5			
Գում-գաբու	1 45	2 19	2 51	3 28	4 1	4 37	5 9	5 38	6 5	6 34	7 10	7 40	8 6	8 52
Կ. Պոլիս . . ժամանում	1 53	2 27	2 59	3 36	4 9	4 45	5 17	5 46	6 13	6 42	7 18	7 50		9

Ծանօթ. — 22 եւ 33 թիւ կառախումբերը շաբթուս ամեն օրերը Պոլսոյ եւ Մաքրիգիւղի միջեւ պիտի բանին. իսկ կիրակի օրերը Պոլսոյ եւ Այսթէֆանոսի միջեւ.

Փոքր ծրարներն անխտիր կ'ընդունուին ամեն կառախմբի մէջ, իսկ մեծ ծրարներն Պոլսէն Մաքրիգիւղ կամ աւելի հեռի կայարաններու միջեւ բանող կառախմբոց մէջ։